

שבועות

פרק ראשון שבועות שתיים

דף ב'

נמשכים על פני כל הפרק, קובצו כאן יחד כל כפרות הקרבנות שבמשנה [בלא טעמיהם], להיות לפני הקורא יחדיו, ובהמשך דיני המשנה יתבארו בעזה"י על סדר הגמרא, אולם מאחר שהם יתבארו גם הם כשאר דיני המשנה.

שעירי ראשי חדשים	שעירי הרגלים	שעיר חיצון של יום הכפורים עם יום הכפורים	שעיר פנימי של יום הכפורים עם יום הכפורים	קרבן עולה ויורד	
א. מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, רק כשלא היתה בו ידיעה כלל, לא בתחילה ולא בסוף.	א. מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, רק כשלא היתה בו ידיעה כלל, לא בתחילה ולא בסוף.	א. מכפר [לישראל] על טומאת מקדש וקדשיו, רק כשלא היתה בו ידיעה בתחילה אלא בסוף בלבד.	א. תולה לישראל להגן מהיסורים על טומאת מקדש וקדשיו, כשהיתה בו ידיעה בתחילה בלבד ולא היתה ידיעה בסוף, [ותלייה זו היא עד שידע לבסוף, אבל כשידע לבסוף, יביא קרבן עולה ויורד]. ב. מכפר לישראל על טומאת מקדש וקדשיו, שחטא בהם בזדון.	א. מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, כשהיתה בו ידיעה בתחילה ובסוף.	רבי יהודה
א. מכפר רק על טהור שאכל קדשים טמאים.		רבי שמעון			
א. מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, כשלא היתה בו ידיעה בתחילה אלא בסוף בלבד. ב. מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, כשלא היתה בו ידיעה כלל, לא בתחילה ולא בסוף. ג. מכפר על טהור שאכל קדשים טמאים.		רבי מאיר			
		א. מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, כשלא היתה בו ידיעה בתחילה אלא בסוף בלבד. ב. מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, כשלא היתה בו ידיעה כלל, לא בתחילה ולא בסוף. ג. מכפר על טהור שאכל קדשים טמאים.		(וכן על שבועת ביטוי ושבועת העדות).	רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון
א. מכפר על טהור שאכל קדשים טמאים.	א. מכפר על טהור שאכל קדשים טמאים.	א. מכפר על טהור שאכל קדשים טמאים.		ב. מכפר גם על טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה בתחילה אלא בסוף בלבד.	רבי ישמעאל בגמרא
		א. מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, כשלא היתה בו ידיעה כלל, לא בתחילה ולא בסוף. ב. מכפר על טהור שאכל קדשים טמאים.			

וידי פר [פנימי] של יום הכפורים	שעיר המשתלח ביום הכפורים	
	מכפר לכהנים ולישראל על כל שאר עבירות חוץ מטומאת מקדש וקדשיו	דעת רבי יהודה
מכפר לכהנים בלבד על כל שאר עבירות חוץ מטומאת מקדש וקדשיו	מכפר לישראל בלבד על כל שאר עבירות חוץ מטומאת מקדש וקדשיו	דעת רבי שמעון

פר [פנימי] של יום הכפורים
מכפר ותולה לכהנים על כל מה ששעיר פנימי וחיצון של יום הכפורים מכפרים ותולים לישראל.

מכות נתבאר, שפעמים, אדם לוקה כמה מלקות, על לאו אחד,

סידור מסכת שבועות אחר מסכת מכות

מסכת שבועות נשנית לאחר מסכת מכות, משום שבשלהי מסכת [אף כשעשה הכל בהתראה אחת], כגון.

סידור הדינים הראשונים במשנה

א. שבועות שתיים שהן ארבע.

בעניין שבועות ביטוי שאסרה תורה, "או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם ממנו והוא ידע ונאשם לאחת מאלה". **שתי שבועות מפורשות בכתוב**, שאם לא קיימן מביא קרבן עולה ויורד. והן שבועות על העתיד. (א) להרע לעצמו [לעתיד], כגון שבועה **שלא אוכל**. (ב) להטיב לעצמו [לעתיד], כגון שבועה **שאוכל**.

ושתי שבועות יש ללמוד מריבוי הכתובים, שאם נשבע לשקר על שעבר, מביא קרבן עולה ויורד. והם דבר וחילופו לשעבר. (ג) שבועה שהיה דבר מסוים, כגון, שבועה **שאכלתי**. (ד) שבועה שלא היה דבר מסוים כגון, **שלא אכלתי**.

וכל זה הוא כדעת רבי עקיבא. אבל לדעת רבי ישמעאל, אין חייבים אלא על שתי השבועות הראשונות, שהן על העתיד. [ומחלוקתם תתבאר בעזה"י בפרק שלישי].

וכבר נתבאר לעיל מדוע המסכת פותחת בדין זה.

ופרטי דיני שבועות, יתבארו בעזה"י מפרק שלישי ואילך.

ב. ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע.

בעניין קרבן עולה ויורד האמור לעניין טומאת מקדש וקדשיו, שני אופנים **מפורשים בתורה**, שיש להביא בעבורם קרבן זה, שנאמר, "ונעלם ממנו והוא טמא ונאשם", כלומר **שנשכחה ממנו טומאתו, ומחמת זה**. (א) או **נכנס למקדש בטומאה**. (ב) או **אכל קדשים בטומאה**.

ומריבוי הכתובים יש ללמוד עוד שני אופנים, שיביא בעבורם קרבן עולה ויורד. (ג) **טמא שנכנס למקדש, כי שכח שמקום המקדש הוא**. (ד) **טמא שאכל קדשים, כי שכח שקדשים הם**.

וכל זה הוא כדעת רבי ישמעאל. אבל לדעת רבי עקיבא, אין חיוב קרבן עולה ויורד אלא בשני האופנים הראשונים, כשנכנס למקדש בטומאה, או כשאכל קדשים בטומאה, כי שכח שהוא טמא, אבל לא בשני האופנים האחרונים, כשנכנס למקדש בטומאה, כי שכח שמקום המקדש הוא, או כשאכל קדשים בטומאה, כי שכח שקדשים הם. [ומחלוקתם תתבאר בעזה"י בפרק שני].

ונשנה דין זה כאן, כי בשני דברים דומה הוא לדין שבועה הנשנה תחילה. (א) בשניהם החוטא מביא קרבן עולה ויורד. (ב) בשניהם יש שנים שהן ארבעה.

סיכומי סוגיות מסכת שבועות

[א] "לא תקפו פאת ראשכם". פאה פירושה סוף, והגולגולת כשתי חתיכות היא, מקום השיער חתיכה אחת, והוא נקרא ראש, ומקום הפנים והזקן חתיכה אחת, ומתחברות זו עם זו בצדי האוזן מלפניו, ואם כן מקום השער שבצד האוזן מלפנים, בצד ימין ובצד שמאל, הם שני מקומות שער שבסוף הראש, שאסרה תורה לגלח. והמגלח שתי פאות הראש בבת אחת, אפילו בהתראה אחת, לוקה שתיים, משום שכל פאה בפני עצמה יש בה איסור. [נכתבו התוס', שאיסור זה הוא אף במספרים כעין תער, ולא רק בתער ממש].

[ב] "ולא תשחית את פאת זקנך" – חמש פאות יש לזקן, שתי פאות מכל צד, (עיין ברש"י), ואחת בסנטר. והמשחית חמש פאות הזקן בבת אחת, אפילו בהתראה אחת, לוקה חמש, משום שכל פאה בפני עצמה יש בה איסור.

ובדומה לדינים אלו, כן הוא הדין שבו פותחת המסכת הזו, שבועות שתיים שהן ארבע, כלומר, שיש כמה חיובים על דבר אחד, ולכן נשנית מסכת זו אחר מסכת מכות.

דף ג'

מי מוזהר על הקפה והשחתה

לעניין הקפת פאות הראש מבואר במסכת נזיר, שהמקיף והניקיף שניהם **חייבים**, כי נאמר "לא תקפו פאת ראשכם" בלשון רבים, ללמד, ששניהם אסורים בכך.

וכתבו התוס', שכן הדין לעניין השחתת פאות הזקן, שהמשחית והנשחית שניהם חייבים, אף על פי שנאמר הכתוב בלשון יחיד, "ולא תשחית את פאת זקנך", כי לכהנים נאמר בלשון רבים, "ויפאת זקנם לא יגלחו", ולמדים כהנים וישראלים זה מזה בגזרה שווה.

נוכרי המקיף את ישראל

כתבו התוס', שאסור לישראל להניח לנוכרי להקיף ראשו או להשחית זקנו.

קרבן עולה ויורד

קרבן עולה ויורד, הוא קרבן שהעשיר המחויב בו, מביא קרבן גדול, והעני המחויב בו, מביא קרבן קטן. כגון הקרבן האמור בסוף פרשת ויקרא, בעניין שבועת העדות, ושבועת ביטוי, וטומאת מקדש וקדשיו. שהעשיר מביא חטאת בהמה. והעני מביא שני תורים, או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה. ודל שבדלים מביא מנחת חוטא, שהיא עשירית האיפה.

שתיים שהן ארבע, שיש בהן חיוב קרבן עולה ויורד], הוא כדעת רבי ישמעאל, **ולא כדעת רבי עקיבא**, [האומר, שאין קרבן, אלא על העלם טומאה, ולא על העלם מקדש]. **ואם כן, יש לדעת מי הוא התנא ששנה את משנתנו כדעת שני החכמים הללו.**

א. מהן לחיוב ומהן לפטור.

מתחילה אמרו, שיתכן שמשנתנו היא כדעת רבי ישמעאל, או כדעת רבי עקיבא.

אם משנתנו היא כדעת רבי ישמעאל, מה ששינוי שבועות שתיים שהן ארבע, אין הכוונה שבכל ארבעת האופנים יש חיוב קרבן, אלא שכל ארבעת האופנים הם עבירה של שבועה, אבל רק בשני האופנים הראשונים יש חיוב קרבן, ובשני האופנים האחרונים אין חיוב קרבן.

ואם המשנה היא כדעת רבי עקיבא, מה ששינוי ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע, אין הכוונה שבכל ארבעת האופנים יש חיוב קרבן, אלא שכל ארבעת האופנים הם עבירה של טומאת מקדש וקדש, אבל רק בשני אופנים יש חיוב קרבן, ובשני אופנים אין חיוב קרבן.

< **אולם דחו זאת, כי ודאי הוא שכשמה התנא שתיים שהן ארבע, כוונתו לארבעה חיובים, כמו לעניין מראות נגעים, שכל ארבעת המראות הם נגע גמור, והנטהר מהם מביא קרבן.**

ב. למלקות ורבי ישמעאל היא.

שוב רצו לומר, שמשנתנו היא כדעת רבי ישמעאל, **ולא נאמרו החיובים שבה לעניין קרבן**, כשהיה החטא בשוגג, [שהרי לדעתו אין חיוב קרבן על שבועת ביטוי לשעבר], **אלא נאמרו החיובים במשנה לעניין מלקות, וכשהיה החטא במזיד.**

ואם כן מה ששינוי, שבועות שתיים שהן ארבע, הכוונה היא לארבעת השבועות הבאות. שתיים לשעבר, [כגון שאכלתי ושלא אכלתי], **שארם נשבע לשקר במזיד לוקה על כך**, [אף על פי שלא חטא במעשה, כי לוקים על שבועת שוא שאין בה מעשה כפי שיתבאר בעזה"י בפרק שלישי]. **ושתיים להבא, אחת היא כשנשבע שלא יעשה דבר מסוים, כגון שלא יאכל ככר לחם, וחטא במעשה ואכלה, הרי זה לוקה. ואחת היא כשנשבע שיעשה דבר מסוים, כגון שיאכל ככר לחם היום, וחטא ולא אכל כל היום, לוקה, אף על פי שלא חטא במעשה, כי לדעת רבי ישמעאל, לאו שאין בו מעשה גם כן לוקים עליו.**

ואף על פי שלפי הדברים הללו, נמצא שנשנית משנתנו כדעת האומרים, לאו שאין בו מעשה לוקים עליו. ולדעת רבי יוחנן,

ופרטי דין טומאת מקדש וקדשיו יתבארו בעזה"י בשני הפרקים הראשונים של המסכת הזו, ונשנו קודם לפרטי דיני שבועות, כי מועטים הם מדיני שבועות, ולפיכך התיר התנא עצמו מהם תחילה, ונפנה לשנות את דיני שבועות הארוכים יותר.

ג. יציאות השבת שתיים שהן ארבע.

מן המקרא יש ללמוד, שאסור להוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים בשני אופנים. (א) העומד בחוץ אסור להושיט ידו לפנים, ליטול משם חפץ ולהוציאו. (ב) העומד בפנים, אסור ליטול חפץ ממקומו, ולהוציאו לחוץ.

ועוד יש ללמוד, שכשם שאסור להוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, כך אסור להכניס חפץ מרשות הרבים לרשות היחיד בשני אופנים. (א) העומד בפנים אסור להושיט ידו לחוץ ליטול משם חפץ ולהכניסו. (ב) העומד בחוץ אסור ליטול חפץ ממקומו ולהכניסו לפנים.

ונשנה דין זה כאן, כי דומה הוא לדינים שנשנו תחילה, בכך שיש בו שתיים שהן ארבע.

ופרטי דיני שבת והוצאה מבוארים במסכת שבת ובמסכת עירובין.

ד. מראות נגעים שתיים שהן ארבע.

שני מראות נגעים מפורשים במקרא, שהמזורע טמא בהם, ומביא קרבן כשנטהר. (א) שאת. (ב) בהרת.

ולכל אחד מנגעים אלו יש מראה שהוא תולדה של הנגע, שהמזורע נטמא בו. (ג) תולדה לשאת. (ד) תולדה לבהרת.

ונשנה דין זה כאן, כי דומה הוא לדינים שנשנו תחילה, בכך שיש בו שנים שהם ארבעה.

ופרטי דיני נגעים מבוארים במסכת נגעים. וכתבו התוס' שמה ששינוי שם, שלדעת רבי דוסא בן הרכינס יש שלושים וששה מראות נגעים. ולדעת עקיבא בן מהללאל יש שבעים ושנים מראות נגעים. כי הם מנו גם מראות מעורבים מכמה גוונים, אבל עיקר המראות הם ארבעה. אי"נ הם מנו גם נגעי בתים ובגדים, אבל מראות נגעי אדם ארבעה הם.

מי הוא התנא של משנתנו

כבר נתבאר לעיל, שהדין הראשון של משנתנו, [שבועות שתיים שהן ארבע, שיש בהם חיוב קרבן עולה ויורד], הוא כדעת רבי עקיבא, ולא כדעת רבי ישמעאל, [האומר, שאין חיוב קרבן, אלא למי שעובר על שבועה שנשבע לעתיד]. והדין השני של משנתנו, [ידיעות הטומאה

ג. רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי

רב יוסף אמר, שמשנתנו רבי שנה לעניין חיוב קרבן, ולא נשנית בסתם, אלא כך. "לדעת רבי עקיבא, שבעות שתיים שהן ארבע. ולדעת רבי ישמעאל, ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע".

< וכן היא מסקנת הגמרא, שאין המשנה הזו שנויה כסתם משנה, אלא כדברי התנאים הנ"ל. [ורבי עצמו סובר כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא].

ד. רבי טעמא דנפשיה מפרש

רב כהנא אמר, שמשנתנו רבי שנה, כסתם משנה, כי כל המשנה היא כדעתו. לעניין ידיעות הטומאה הוא סובר כרבי ישמעאל, שחייבים קרבן עולה ויורד, בין על העלם טומאה, ובין על העלם מקדש, [כפי שיתבאר בעזה"י בדףה'].
 ולעניין שבעות הוא סובר כרבי עקיבא, שהרי טעמו של רבי עקיבא במה שמחייב קרבן עולה ויורד על שבעות לשעבר, [אכלתי ולא אכלתי], כשבעות להבא, [אוכל ולא אוכל], הוא משום שהוא דורש את התורה במידת ריבוי ומיעוט, [ורבי ישמעאל חולק עליו משום שדורש את התורה במידת כלל ופרט, ומחלוקתם תתבאר בעזה"י בפרק שלישי], ומצינו [להלן], לעניין פדיון בכורות, שרבי גם כן דורש את התורה במידת ריבוי ומיעוט כרבי עקיבא, ואם כן ודאי גם לעניין שבעות הוא דורש את הדין במידת ריבוי ומיעוט כרבי עקיבא.

< ואולם דברים אלו נדחו, כי בדרך כלל רבי דורש את התורה במידת כלל ופרט, כמו שנוכל ללמוד מדבריו בעניין רציעת עבד עברי [להלן]. ואם כן, גם לעניין שבעות הוא דורש את הדין במידת כלל ופרט כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא. ורק לעניין פדיון בכור, הוא דורש במידת ריבוי ומיעוט, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

במה פודים בכור אדם

נאמר בעניין פדיון הבכור, "ויפדונו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁתַּיִם שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה הוּא":

לדעת רבי, אף על פי שכל התורה נדרשת במידת כלל ופרט, ולא במידת ריבוי ומיעוט, כשיש שני כללים סמוכים ופרט אחריהם, אין זה כלל ופרט, אלא הטל הפרט בין שני הכללות, ודרוש זאת במידת ריבוי ומיעוט. "ויפדונו מִבֶּן חֹדֶשׁ" - ריבוי. "בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁתַּיִם שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה הוּא" - מיעוט.

שכל משנה הנשנית בסתם, בלא שיוזכר בה מי שנהא, הלכה כמותה. מכל מקום, רבי יוחנן פוסק, שלא שאין בו מעשה אין לוקים עליו, כי מצא בפרק שלישי משנה אחרת שנשנית בסתם, כדעת האומרים לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו.

ומכאן יש ללמוד, שמתחילה שנה רבי את משנתנו כדעת האומרים לאו שאין בו מעשה לוקים עליו, ולאחר זמן חזר בו, ושנה משנה אחרת כדעת האומרים לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. ומשנה ראשונה, אף על פי שחזר בו מסתימתה, מאחר שפשטה ברוב התלמידים, לא היה יכולת בדורות שאחר רבי לשכחה מפיהם ולבטלה, והניחו את שתייהן, והמשכיל יבין, שאחרונה עיקר, וחזר בו מהראשונה.

דף ד'

ולפי זה, מה ששנינו, מראות נגעים שנים שהן ארבעה, הכוונה שהקוצץ אחד מכל ארבעה מראות נגעים, לוקה על כך, משום שעובר בלא תעשה, הלמד מהכתוב, "הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעַת הַצִּרְעָה לְשֹׁמֵר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לְעֲשׂוֹת".

וכן מה ששנינו, יציאות השבת שתיים שהן ארבע, הכוונה, שכל המוציא או מכניס בשבת, שהתרו בו, שאם יעשה ילקה על כך, הרי זה לוקה, וכדעת רבי ישמעאל, שאפילו לאו שניתן לענוש עליו עונש מיתה, אם התרו בחוטא שילקה, הרי זה לוקה.

אבל רבי עקיבא חולק עליו בדין הזה, ואומר, שהעובר באיסור לא תעשה שניתן לעונשו מיתה, לעולם אינו לוקה על כך, אף כשהיתרו בו למלקות בלבד, ולכן אי אפשר להעמיד את המשנה גם כדעת רבי עקיבא, ולפרשה לעניין מלקות כנ"ל.

< ואולם גם תירוץ זה נדחה מכמה טעמים:

(א) לעניין טומאת מקדש וקדשיו במזיד, אין למצוא ארבעה אופנים שיש בהם מלקות, כי אין כאן אלא שני אופנים. א. כניסה למקדש בטומאה. ב. אכילת קדשים בטומאה. ואם כן, מהו זה ששנינו לעניין ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע.

(ב) מהו זה ששנינו, שהדין של המשנה הוא באופן שהיתה שכחה בין שתי ידיעות, הלא לעניין מלקות החיוב הוא במזיד בלא שכחה.

(ג) מבואר במשנה, שהחוטא אינו לוקה על טומאת מקדש וקדשיו, אלא מביא קרבן עולה ויורד, וזה קרבן הבא על שגגת טומאת מקדש וקדשיו, ולא המזיד.

- רש"י מפרש, שכך הוא דורש, הטל "וְהוּא יִדְעֵ" בין שני העלמות, כאילו כתוב, העלמה ידיעה ושכחה. [העלמה ראשונה באה ללמד, שדווקא על שגגת טומאה מביא קרבן עולה ויורד, אבל אם זכור שהוא טמא, ושכח שזהו מקדש ונכנס, או שכח שאלו קדשים ואכלם, אינו מביא קרבן עולה ויורד]. ומה שכתב ידיעה קודם העלמה [שניה], בא ללמד, שאינו חייב אלא אם כן ידע שהוא טמא קודם ששכח. [וידיעה אחרונה שאחר החטא אין צריך ללמוד מהכתוב, כי סברא פשוטה היא, שלא יביא קרבן עד שידע שחטא].

- ורבינו תם מפרש, שמתוך שכפל הכתוב שני העלמות, משמע, שהיתה לו ידיעה ביניהם, שאם לא כן, הכל העלם אחד הוא, ואם כן, יש ללמוד מזה שידע שהוא טמא קודם שחטא, [שאם לא כן מה נפקא מינה מידיעתו]^א.

- ועוד מפרש רבינו תם, שיש להטיל את הידיעה בין שתי העלמות, ולדרוש מכך, שיש ידיעה קודם העלם, וידיעה אחר העלם.

ולדעת רבי, דין זה שצריך ידיעה תחילה, למד, ממה שנאמר פעם אחת, "וְנִעְלַם", שיש ללמוד מזה, שכבר ידע קודם לכן שהדבר אסור.

- **רבא מבאר, שמשמעות "וְנִעְלַם", היינו דבר שידע ונעלם ממנו, אבל אם היתה הכוונה לדבר שלא ידעו מעולם, היו אומרים "והיא עלומה ממנו".**

והקשו על דבריו מכמה כתובים, שכתוב בהם לשון נעלם, והכוונה בהם לדבר שמעולם לא נודע, כגון לעניין סוטה, "וְיִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ שִׁכְבַּת זָרַע וְנִעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ", ואין הכתוב מדבר אלא במי שלא ידע בעלה מעולם אם נטמאה, אבל אם ידע ושכח, אין המים בודקים אותה. וכן נאמר על התורה, "וְנִעְלַמָּה מֵעֵינֵי כָל חַי וְמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה", ואין מי שידע ערכה כלל, שנאמר, "לֹא יָדַע אָנוּשׁ עֲרֻכָּהּ".

- **ואביי אומר, שלדעת רבי, [ידיעת בית רבו שמה ידיעה, כלומר] הטמא חייב קרבן עולה ויורד, גם אם לא ידע תחילה שנטמא, ושזה מקום המקדש, או אלו קדשים, ובלבד שידע שטמא אסור להיכנס למקדש, ולאכול קדשים, והרגיש כשנגע במה שטימא אותו, אלא שלא נתן אל לבו להבין שנטמא, וידיעה זו ישנה קודם החטא אצל רוב ישראל (חוץ מתינוקות שנשבו), שרוב ישראל למדו בבית רבם, שטמא אסור להיכנס**

^א העירוני שאין זו כוונת רבינו תם.

"תִּפְדָּה" - ריבוי. וכל מקום שיש ריבוי ומיעוט וריבוי, יש לרבות הכל, חוץ מדבר אחד, שאינו דומה למיעוט כלל, ואם כן, **בכל דבר פודים את הבכור**, ולא רק בכסף, אלא אף בכל דבר השווה כסף, **חוץ משטרות**, שאינם דומים לכסף כלל, שאינם שווים כלום בעצמם, אלא עומדים לגבות בהם.

ולדעת חכמים, אף כשיש שני כללות סמוכים ופרט אחריהם, ומטילים את הפרט בין שני הכללות, דורשים זאת במידת כלל ופרט וכלל, שאין לרבות מהכלל אלא דברים שהם דומים לפרט, ואם כן מה הפרט "קֶסֶף", דבר המטלטל וגופו ממון, **אף כל מטלטלים ששויים כסף פודים בהם**. אבל, **(א) בקרקעות** שאינן מטלטלות אין פודים. **[וכן בעבדים שהוקשו לקרקעות, ודינם כדין קרקע]**. **(ב) וכן בשטרות אין פודים**, כי אינם שווים כלום בעצמם.

במה רוצעים עבד עברי

נאמר בעניין רציעת עבד עברי. "וְלִקְחָתָּ" [כלל או ריבוי]. "אֶת הַמְרָצֵעַ" [פרט או מיעוט]. "וְנִתְתָּהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלָתָּ" [כלל או ריבוי].

לדעת רבי יוסי ברבי יהודה, התורה נדרשת בריבוי ומיעוט וריבוי. ואין למעט מהכתוב, אלא דבר שאינו דומה למיעוט כלל. ולכן רוצעים **בכל דבר**, שיכול האדון לעשות בו חור באוזן העבד, **חוץ מהסם**, שעושה את החור בעצמו, ולא מחמת כוחו של האדון, ואינו דומה למרצע כלל.

ולדעת רבי, התורה נדרשת בכלל ופרט וכלל, ואין לרבות על הכתוב אלא דברים שהם כעין הפרט, ולכן אין רוצעים אלא **בכלי מתכת בלבד**, הדומים למרצע הכתוב בתורה.

דף ה'

ידיעות הטומאה

טמא שנכנס למקדש, או אכל קדשים בשגגה, מביא קרבן עולה ויורד. [ובדף ז' יתבאר בעזה"י, מניין לנו שהפרשה מדברת במי שנכנס למקדש או אכל קדשים]. אולם אין החיוב הזה, אלא אם כן **כבר ידע קודם לכן שאין לו לעשות זאת, ושכח בשעת החטא, ולאחר מכן שוב נודע לו שחטא**.

לדעת רבי עקיבא, דין זה למד ממה שנאמר בפרשה שני העלמות, "וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאִשָּׁם ... וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִשָּׁם"

שזה עוקר החפץ ממקומו הראשון, וזה מניחו במקום השני. וזהו ששנינו במסכת שבת, 'יציאות שבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ'.

רש"י כאן מפרש – בפנים היינו הכנסה. ובחוץ היינו הוצאה. שיש שתי הכנסות האסורות מהתורה, [אחת כשהעומד ברשות היחיד עקר והניח, ואחת כשהעומד ברשות הרבים עקר והניח]. ושתי הכנסות האסורות מדברי חכמים, כשזה עוקר וזה מניח. וכן הוא לענין ההוצאות, יש שתיים שאסורות מהתורה, כשאחד עשה עקירה והנחה, ושתיים האסורות מדברי חכמים, כשהפנימי עשה רק עקירה, וחבירו עשה ההנחה.

ורש"י במסכת שבת וכן ריב"א מפרשים – בפנים היינו איסורי העומד בפנים ברשות היחיד. ובחוץ היינו איסורי העומד בחוץ ברשות הרבים. רש"י מפרש שתיים שהן ארבע לכל אחד, היינו שלכל אחד יש שני חיובים, הכנסה והוצאה גמורה, ושני איסורים מדברי חכמים, הכנסה והוצאה שעשה בהם עקירה בלבד. וריב"א מפרש שלכל אחד יש שתי הוצאות, אחת שעשה כולה לבדו, וחיוב עליה קרבן, ואחת שלא עשאה לבדו, ואסורה מדברי חכמים, ושתי הכנסות, אחת שעשה כולה לבדו, וחיוב עליה קרבן, ואחת שלא עשאה לבדו, ואסורה מדברי חכמים.

ועוד מפרשים התוס' – בפנים היינו דברים האסורים מהתורה, שחייבים להביא עליהם קרבן בפנים בעזרה. ובחוץ היינו דברים שאינם אסורים אלא מדברי חכמים ופטורים עליהם מקרבן. ואם כן ארבעה חיובים הם, שתי הוצאות ושתי הכנסות, וארבעה איסורים שאין בהם חיוב, שתי הכנסות ושתי הוצאות.

ולא נשנו כל האופנים הללו כאן, אלא רק במקומם במסכת שבת, אבל במסכת זו, שאין עיקרה הלכות שבת, נשנו רק ארבעת האופנים שיש בהם חיוב חטאת.

דפים ה'-ו'

מראות נגעים

נאמר בפרשת נגעים, "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. אֲדַם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ אֹת אוֹ סִפְחַת אוֹ בַּהֲרַת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנִגְעַת צִרְעַת וְהוּבָא אֶל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים". ומכאן למדו חכמים מה הם מראות הנגעים הטמאים.

[מראה לשון זכר הוא, כמו, "כְּמִרְאֵה הַקִּשְׁתׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵנֵי בְיֹם הַגִּשְׁם כִּן מִרְאֵה הַנִּגָּה סָבִיב הוּא מִרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד ה'". וְאֶרְאָה אֶת הַמִּרְאֵה הַזֶּה]²

² כן הוא כשנקוד בסגול, אבל כשנקוד בקמץ מראה, לשון נקבה היא, שנאמר

למקדש ולאכול קדשים⁴.

ומה שנאמר "וְנִעְלַם" פעם שניה, בא ללמד, שכשם שחייבים קרבן עולה ויורד על העלם טומאה, [כלומר כשידע שזה המקדש ואלו קדשים, אבל שכח שהוא טמא], כך חייבים קרבן עולה ויורד על העלם מקדש או קדשים, [כלומר כשידע שהוא טמא, אבל שכח שזה המקדש ואלו קדשים].

ובעזרה"י בדף ט' ובדף י"ט יתבאר, שרבי ישמעאל חולק על כל האמור כאן, ואומר, שמביאים קרבן עולה ויורד גם בלא ידיעה תחילה כלל, ובלבד שתהא ידיעה בסוף.

יציאות השבת

המוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים בשבת [בשוגג], על ידי שעוקרו [=נוטלו] ממקום שהיה מונח ברשות היחיד, ומניחו ברשות הרבים, חייב חטאת. (א) בין אם הוא עומד ברשות היחיד. (ב) ובין אם הוא עומד ברשות הרבים.

וכמו כן, המכניס חפץ מרשות הרבים לרשות היחיד בשבת [בשוגג], על ידי שעוקרו [=נוטלו] ממקום שהיה מונח ברשות הרבים, ומניחו ברשות היחיד, חייב חטאת. (ג) בין אם הוא עומד ברשות היחיד. (ד) ובין אם הוא עומד ברשות הרבים.

וארבעת אופני חיוב אלו נשנו בתחילת פרק זה, 'יציאות השבת שתיים שהן ארבע'.

ואף על פי שיש כאן יציאות והכנסות, נקראים כולם בשם יציאות, כי גם הכנסה היא יציאה, שיצא החפץ ממקומו הראשון. א"נ יציאות האמורות כאן אינם לשון הוצאה, אלא לשון מוצאות ומבואות, כלומר רשויות, וכוונת המשנה, שבענין שתי רשויות האמורות בשבת, [רשות היחיד ורשות הרבים], יש ארבעה חיובים.

ומלבד ארבעת האופנים הנ"ל, שאסורים הם מהתורה, ומי שחטא בהם בשגגה, חייב להביא על כך קרבן חטאת, ישנם אופנים נוספים, שאין בהם איסור תורה, ולכן העושה אותם פטור מלהביא חטאת, אבל אסורים הם מדברי חכמים. ואלו הם האופנים שנעשית מלאכת ההוצאה או ההכנסה על ידי שנים,

⁴ כתב רמב"ן, לדברי אב"י, הכתוב "וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ", הולך על הכתוב "וְהוּא טָמֵא וְאִשָּׁם", כלומר, שנעלם ממנו שהוא טמא ושהוא אשם על אכילת קדש, אבל יודע הוא שיש טומאה בעולם, שלמד בבית רבו שהשרץ מטמא, והטמא אסור ליכנס למקדש ולאכול קודש, ואף על פי שלא ידע מעולם שנטמא הוא, כי אין צורך בידיעה אחרת.

תולדה. [לדברי רבי זירא, הדבר למד בגזרה שווה, ממה שנאמר "לבנה" בעניין בהרת, ו"לבנה" בעניין שאת. ובברייתא מבואר, שמתוך שנכתב ספחת בין שאת לבהרת, ולא נכתב הבהרת תחילה, ולאחר מכן שאת וספחת, יש ללמוד, שיש ספחת לשניהם]. ומסברא שני המראות הלבנים ביותר, הם האבות, ושני המראות הבאים הם התולדות. התולדה הלבנה לאב הלבן, והתולדה הגבוהה לאב הגבוה. ואם כן, סיד לבן הוא תולדת בהרת [העזה כשלג], וקרום ביצה היא תולדת שאת [כצמר הלבן]. ואין צירוף מראות לטומאה, אלא אב עם תולדה שלו בלבד, כלומר שלג עם סיד, וצמר עם קרום.

- ואמר רבי חנינא, לדעת חכמים, שני מיני נגעים הם, מין בהרת, ומין שאת, וכל אחד תולדתו מינו היא, ולא מין חבירו, משל למה הדבר דומה, לשני מלכים ולשני שליטים שתחתיהם, שכל שליט נתון למרות מלך אחד, ומלך אחד גדול מחבירו, ושני המלכים גדולים משני השליטים, כך שלג וצמר שני מלכים, גדולים מסיד וקרום שתחתיהם, וכל מלך מי שהשליט תחתיו בלבד נתון למרותו, סיד מינו של שלג, וקרום ביצה מינו של צמר. [ונתנו בגמרא דוגמאות לשני מלכים ושני שליטים כאלו, כגון מלכא ורופילא, ואלקפטרא וריש גלותא. וכגון שבור מלכא מלך פרס, וקיסר מלך רומי ואפרכוסיהם].

- ורבינא המשיל את דברי חכמים, לגלימות צמר וגלימות פשתן חדשות וישנות, החדשות לבנות הרבה מהישנות, אבל החדשות עצמן קרובות להיות שוות, אלא שצמר לבנה יותר מפשתן. [א"י החדשות חשובות יותר מהישנות, אבל החדשות עצמן קרובות להיות שוות, אלא שצמר חשוב יותר מפשתן].

< ולדעת רבי עקיבא [כפירוש רש"י] – מאחר שנאמר, "וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרְעָתוֹ", משמע, ששני מראות נעשים נגע אחד, ומסתבר, שהכוונה לשני מראות הקרובים זה לזה, ואם כן, כל מראה מצטרף לטומאה עם המראה הסמוך לו, [שלג(=בהרת) עם צמר(=שאת)]. וצמר עם סיד. וסיד עם קרום]. ומאחר שמשמעות הכתוב לרבות תולדה לשאת [בלבד], אם כן שני המראות³ הפחותים משאת, הם תולדות שאת, ולא תולדות בהרת, ומאחר שריבה הכתוב תולדה לשאת, הרי היא מצטרפת עמה, אף על פי שאינה קרובה לה כל כך במראה, ולכן קרום

³ התוסי' הקשו על פירוש רש"י, 'כיון דלספחת לא קאי אלא אשאת, מנלן לרבות שתי תולדות, לא נרבי לה כי אם אחת'. ושמא יש לישב זאת, ולומר, שיש לרבות לה שתי תולדות, כי נאמר בתורה שתי פעמים ספחת, "שְׂאֵת או ספחת או בהרת", "וְלִשְׂאֵת וְלִסְפַחַת וְלִבְהֶרֶת", ומכל פעם יש ללמוד תולדה נוספת.

(א) "בְּהֶרֶת" – הוא המראה הבהיר והלבן ביותר, וכן נאמר בה, "וּמִרְאֵה עֶמֶק מִן הָעוֹר", כמראה חמה העמוקה מן הצל, [שכל דבר שחור נראה גבוה מן הלבן], וזהו שאמרו בהרת עזה כשלג.

(ב) "שְׂאֵת" – הוא המראה הקרוב בלבנוניתו לבהרת, ונקרא שאת, מלשון גובה, [כמו שנאמר "וְעַל פֶּל הַהָרִים הַקָּמִים וְעַל פֶּל הַגְּבָעוֹת הַנְּשֹׂאוֹת"], על שם שגבוה מעט מהבהרת, כלומר, שחור מעט ממנה, שכל דבר שחור נראה גבוה מהלבן. וזהו שאמרו, שאת כצמר לבן, והכוונה לצמר נקי בן יומו, שהוא נקי ולבן ביותר.

(ג-ד) "ספחת" – אין זה שם נגע, אלא לשון דבר הטפל לאחרים, [כמו שנאמר, "סִפְחָנִי נָא אֶל אַחַת הַפְּהִנּוֹת"], ומכאן למדו, שיש עוד מראות נגעים, הטפלות לשני המראות המפורשים במקרא. והם, (ג) מראה סיד הלבן של היכל, הקרוב בלבנוניתו לשאת. (ד) ומראה קרום ביצה⁴, הקרוב בלבנוניתו לסיד ההיכל.

- מתחילה כתבו התוס', שיש הרבה מראות בין אלו לאלו, אלא שכל שהוא לבן משלג, בכלל שלג הוא, וכל שבין צמר לשלג, בכלל צמר הוא, וכל שבין סיד לצמר, בכלל סיד הוא, וכל שבין קרום לסיד, בכלל קרום הוא. [ובזה יש ליישב, מה ששנינו במסכת נגעים, שיש שבעים ושנים מראות נגעים, כי אף שיש הרבה מראות, אינן חלוקים אלא לארבעה].

- שוב כתבו התוס', שאין מראות אלא ארבעת אלו המנויים לעיל. [ומה ששנינו שבעים ושנים מראות נגעים, מניין זה כולל מראות מעורבים בדם, או נגעי בתים ובגדים].

- שוב כתבו התוס', שאמנם כל המראות הם מראות שלג צמר סיד וקרום, אבל יש כמה מיני שלג, וכמה מיני צמר, וסיד, וקרום. [ויש שבעים ושנים מראות נגעי אדם, אבל כולם הם בכלל ארבעת השמות הנ"ל].

ונגעים שמראם פחות לבן מארבעת אלו טהורים הם.

כל מי שנראה בבשרו נגע מאחת המראות הללו בגודל גריס, הרי זה טמא. ואם נראה בו נגע כגודל גריס, שמקצתו ממראה אחד, ומקצתו ממראה אחר, טומאתו תלויה במחלוקת חכמים ורבי עקיבא:

< לדעת חכמים – משמעות הכתוב היא, שיש תולדה לשאת בלבד, כי הספחת כתובה לאחר השאת, ללמוד, שיש ספחת [=תולדה] לשאת, אולם מדרשה יש ללמוד, שגם לבהרת יש

בדניאל, "וְנִצְרָאָה אֶת הַמְרָאָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת".

⁴ כתב הגאון בעל "תפארת ישראל": ונראה לי, דמדלא קאמר כקליפת ביצה, שמע מינה, דאין רצונו לומר כלובן של קליפה החיצונה של ביצה, אלא כלובן של הקרום הדק, הדבוק בקליפת הביצה בפנים.

הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִתּוֹךְ הַקֶּהֱל כִּי אֶת מִקְדָּשׁ ה' טָמְא".

טמא מוזהר שלא לאכל קדשים, שנאמר, "בַּקִּדְשִׁים לֹא יֵאָכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר". [וכתבו התוס', שכן דעת ברייתא ביבמות. אולם לדעת רבי ישמעאל, אין הכתוב הזה מזהיר על אכילת קדשים, אלא על אכילת תרומה, אבל אזהרת אכילת קדשים למדה מכתוב אחר. לדברי רבי יוחנן, הדבר למד בגזרה שווה, "טומאתו" "טומאתו", מדין טמא שנכנס למקדש. ולדברי ריש לקיש, הדבר למד מהכתוב, "בְּכָל קִדְשׁ לֹא תִגְעוּ".] **ואם אכל במזיד, ענוש על כך כרת**, שנאמר, "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֹׁר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְטָמְאַתּוֹ עָלָיו וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּי".

טמא מוזהר שלא לאכול תרומה, שנאמר, "בַּקִּדְשִׁים לֹא יֵאָכֵל עַד אֲשֶׁר יִטְהַר", ותרומה בכלל. **ואם אכל במזיד, ענוש על כך מיתה בידי שמים**, שנאמר, "וּמִתּוֹ בּוֹ כִּי יִחַלְלֶהוּ".

הטומאה האמורה בעניין קרבן עולה ויורד

אחד מהחטאים שמביאים עליהם קרבן עולה ויורד, הוא חטא טומאה, כמבואר בפרשת קרבן עולה ויורד, "או נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טָמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טָמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת שָׂרֵץ טָמֵא וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאִשִּׁם. או כִּי יִגַּע בְּטָמְאֹת אֲדָם לְכָל טָמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יִדַּע וְאִשִּׁם", והכוונה לחטא של כניסה למקדש בטומאה, ולחטא של אכילת קדשים בטומאה, ולא לשאר חטאים של טומאה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

א. דבר זה למד בבניין אב.

מאחר שמצינו, שכשהזהירה תורה וענשה על חטא טומאה במזיד, היו האזהרה והעונש על הטמא שנכנס למקדש או אכל קדשים, יש ללמוד מזה, שגם כשחייבה תורה קרבן על טומאה בשוגג, חייבה זאת על הטמא שנכנס למקדש או אכל קדשים.

ולימוד זה נדחה, כי אם לימוד זה נכון, גם טמא שאכל תרומה בשוגג יביא קרבן עולה ויורד, כי גם אותו מצינו שהזהירה תורה וענשה על המזיד. ואין ליישב ולומר, שטמא שאכל תרומה אינו בכלל קרבן עולה ויורד, כי נאמר "בָּהּ", למעט דבר אחד מהפרשה, והכוונה לטמא שאכל תרומה, שאינו דומה לאחרים בכך שבמזיד ענוש מיתה ולא כרת, כי אדרבה ניתן לומר, שהמיעוט "בָּהּ" מלמד שהפרשה אינה מדברת בטומאת מקדש או קודש^א החמורים, שבהם יתחייבו חטאת קבועה, אלא רק

^א העירוני, שבוודאי הפרשה מדברת בטומאת קודש, ורק בטומאת מקדש רצו לומר שאינה מדברת.

ביצה מצטרף גם עם השאת, ואם כן, כל שלושת המראות הפחותים מצטרפים זה עם זה, ובהרת מצטרף רק עם שאת.

ולדעת רבי עקיבא [כפירוש התוס'] – אמנם יש ללמוד מהכתובים, שיש תולדה אחת לבהרת, ויש תולדה אחת לשאת, [כדברי חכמים]. אולם מאחר שהתולדות רחוקות במראם מהאבות, אין להם להצטרף עימהם מחמת שהם תולדות, כי עיקר הצירוף תלוי בקירבת המראה, ולא במין הנגע. ומטעם זה, סיד שהוא תולדת שלג (=בהרת), אינו מצטרף עמו, אולם קרום ביצה, שהוא תולדת צמר (=שאת), מצטרף עמו, משום שבתורה מפורש, "ספחת" בשאת, ללמד שמצטרף עמו].

- **ואמר רבי חנינא, לדעת רבי עקיבא**, כל מראות נגעים מין אחד הם, אלא שזה למעלה מזה, משל למה הדבר דומה, לארבעה כוסות של חלב, אחד נפלו לתוכו שתי טיפין של דם, ואחד נפלו לתוכו ארבע טיפין של דם, ואחד נפלו לתוכו שמונה, ואחד נפלו לתוכו שתיים עשרה או שש עשרה טיפין, שכולן מראות לובן הן, אלא שזה למעלה מזה, וזה למעלה מזה. [משל זה אמור לעניין נגע מעורב, שיש בו גם אדמימות, אולם כן היא סברתו גם לעניין נגעים שאין בהם אדמומית כלל שכולם מין אחד הם].

דף ו'

כל כהן שאינו בקי במראות נגעים ובשמותיהם, אינו רואה את הנגעים, [כשאין ישראל בקי עמו. אבל אם יש עמו ישראל בקי, אפילו הוא כהן שוטה, אומר לו הישראל, אמור טמא, והוא אומר. וישראל בקי, הוא מי שמסבירים לו ומבין].

שבור מלכא מלך פרס וקיסר רומי

כששמע רב פפא, שרבא מזכיר את שבור מלכא מלך פרס לפני קיסר רומי, שאל אותו, מי משניהם חשוב יותר.

וענה על כך רבא, וכי האיש הזה השואל, היה מוטמן כל ימיו ביערות, ולא שמע בטיבעה של מלכות רומי, שהוצרך לשאול זאת, צא וראה מטבע של איזו מלכות יוצא בעולם, הלא של רומי, ונאמר, "וַיִּתְאָכֵל כָּל אֶרְעָא וַתִּדְוָשְׁנָה וַתִּדְקָנָה" [=ותחריב כל הארץ ותדוש אותה ותשחק אותה הדק], ואמר רבי יוחנן, שזו רומי הרשעה, שטיבעה יוצא בכל העולם כולו. [ומה שהזכיר רבא את שבור מלכא תחילה, מיראה עשה, כי היה תחתיו במלכותו].

אזהרת טמא על מקדש וקדשיו ותרומה

טמא מוזהר שלא להיכנס למקדש, שנאמר, "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחְנֵיקֵיהֶם". **ואם נכנס במזיד, ענוש על כך כרת**, שנאמר, "וְנִכְרַתָּה

ד-ה. מהכרת או מהטומאה היתרים האמורים בשלמים יש ללמוד שהפרשה מדברת גם בטמא שנכנס למקדש.

בעניין כרת על אכילת שלמים בטומאה נאמרו שלושה כתובים, [ולהלן יתבאר בעזה"י מדוע הוצרכו כולם, אולם מתחילה הגמרא היתה סבורה], שלא בא השלישי אלא ללמד, שהטומאה האמורה בעניין קרבן עולה ויורד היא טמא שאכל קדשים, והוא כפרתו של הכרת האמור בשלמים, ומאחר שכבר ידענו [מגזרה שווה הנ"ל], שפרשת קרבן עולה ויורד מדברת בטמא שאכל קדשים, לא באה תורה ללמד זאת פעם שניה, אלא ללמד שגם טמא שנכנס למקדש מביא קרבן עולה ויורד, [אם אינו עניין לזה תנהו עניין לזה].

ולימוד זה נדחה בגמרא, כי כל הכתובים האמורים בשלמים נצרכים ללמד דברים אחרים.

ו. מגזרה שווה יש ללמוד שהפרשה מדברת גם בטמא שנכנס למקדש.

נאמר בפרשת קרבן עולה ויורד, "טְמֵאתו", ונאמר בפרשת פרה אדומה, "את משפן ה' טמא ונכרתה הנפש ההוא משפך אל פי מי נדה לא זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו". ויש ללמוד מגזרה שווה, מה להלן, הכוונה לטמא שנכנס למקדש, אף כאן הכוונה לטמא שנכנס למקדש.

והקשו התוס', מעתה, למה לי גזרה שווה של רבי, הלא יש ללמוד הכל מגזרה שווה של "טומאתו", שהרי לעניין קודש גם כן דורשים זאת, כמבואר במסכת מכות.

מי שנטמא על ידי שאכל נבלת עוף טהור

מי שנטמא על ידי שאכל נבלת עוף טהור, ונכנס למקדש, או אכל קדשים, מביא קרבן עולה ויורד, כמי שנטמא בשאר הטומאות האמורות בפרשה. כי נאמרו בפרשה שני כתובים למעטו.

(א) "בה" – המלמד, שאין הפרשה מדברת אלא בטומאות האמורות בה, ולא בטומאות אחרות, כגון על ידי אכילת נבלת עוף טהור.

(ב) "או כי יגע" – המלמד, שאין הפרשה מדברת, אלא בטומאות שעל ידי מגע, ולא בטומאות עוף טהור, שבאה רק על ידי אכילתו.

ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ומכאן, שטמא על ידי אכילת נבלת עוף טהור בכלל הפרשה.

באכילת תרומה בטומאה, שהוא חטא קל, ולכן די לכפרתו בקרבן עולה ויורד.

וכתבו התוס', שלא נדחה לימוד זה לגמרי, אלא, ממנו למדים שאין הפרשה מדברת בשאר איסורים חוץ מהשלושה הנ"ל. ומתהדרות שלהלן למדים, שהכתוב מדבר רק בטמא שאכל קדשים או נכנס למקדש, ולא בטמא שאכל תרומה.

דף ז'

ב. מגזרה שווה יש ללמוד שהפרשה מדברת בטמא שאכל קדשים.

רבי אומר, מאחר שנאמר בפרשה, "או נפש אֲשֶׁר תִּגַּע ... בְּנִבְלַת חֵיהָ טְמֵאה", לא היה צריך לומר, "או בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאה", משום שבהמה בכלל חיה היא, [כמו שנאמר, "זאת החיה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ", ומסיים הכתוב "כל מִפְרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶת מַעֲלַת גֶּבַהּ בְּבֵהֶמָה"], ומה שנאמר כאן "בְּהֵמָה טְמֵאה", אין זה אלא ללמוד מגזרה שווה, מהכתוב בעניין טמא שאכל שלמים, "וְנִנְפֵשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טְמֵא בְטִמְאֹת אָדָם או בְּבֵהֶמָה טְמֵאה או בְּכָל שֶׁקָּץ טְמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים", מה להלן הכתוב מדבר בטמא שאכל קדשים, אף כאן הכתוב מדבר בטמא שאכל קדשים.

ג. מהיקש יש ללמוד שהפרשה מדברת גם בטמא שנכנס למקדש.

נאמר בתורה "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע [כלומר לא תאכל] וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תֵבֵא", להקיש טמא שאכל קדשים, לטמא שנכנס למקדש, ומזה יש ללמוד, שכשם שטמא שאכל קדשים מביא קרבן עולה ויורד, כך טמא שנכנס למקדש מביא קרבן עולה ויורד.

ולימוד זה נדחה, כי אם הוא נכון, יש ללמוד מכאן, שגם טמא שאכל תרומה יביא קרבן עולה ויורד, משום שהכתוב, "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע", כולל אכילת קדשים ואכילת תרומה, ואם כן, גם אכילת תרומה הוקשה לאכילת קדשים, ויש ללמוד מההיקש הנ"ל שגם טמא שאכל תרומה יביא קרבן עולה ויורד.

וכתבו התוס', שדחיה זו היא רק לפי סוגיתנו, שהיא כדעת הברייתא בתורת כהנים, הסוברת, שהכתוב "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע", כולל טמא שאכל קדשים, וטמא שאכל תרומה, [וכל שכן לדעת רבי יוחנן, האומר, שהכתוב, "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע", מדבר רק בטמא שאכל תרומה]. אולם לדעת ריש לקיש, הכתוב "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע", מדבר רק בטמא שאכל קדשים, ואם כן יש ללמוד מההיקש הזה שמביא הוא קרבן עולה ויורד, ואין על כך שום דחיה, וכן הוא הלימוד האמיתי לדעתו. [שהרי אינו למד מהגזרה שווה "טומאתו" כמסקנת הסוגיה כמבואר במסכת מכות].

כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר

כלל גדול בלימוד שידע התלמיד אחר ששנה מה שעלה בידו מכל מה ששנה ויסמוך על הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף הוריות)

בקיצור

סיכומי סוגיות מסכת שבועות

לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה

דף ז' - ח'

שעיר הנעשה בפנים ביום הכפורים

ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ... ולקח את שני השעירים והעמיד אתם לפני ה' פתח אהל מועד. ונתן אהרן על שני השעירים גרלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת ... ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אותו על הכפרת ולפני הכפרת. וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם ... ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל.

[תליתית] שעיר הנעשה ביום כיפורים בפנים

בעניין שעיר הנעשה בפנים ביום הכפורים נאמר, "וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם", וכוונת הכתוב, שהשעיר הנעשה בפנים תולה על מי שחטא בטומאת מקדש וקדשיו, [כשהיתה ידיעה תחילה, והעלם בשעת מעשה, ועדיין לא היתה ידיעה בסוף, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

לדעת רבי יהודה, ממשמעות הכתוב אין ללמוד, שהכוונה לחטא של טומאת מקדש וקדשיו, כי יש דברים נוספים הנחשבים חטאי טומאה, ויתכן שהשעיר מכפר עליהם. כגון, (א) עבודה זרה, שנאמר בה, "והכרתיו אתו מקרב עמו פי מזרעו נתן למלך למען טמא את מקדשי". [ואם היה השעיר מכפר על כך, היה מכפר על המזיד בלא התראה, ותולה לשוגג שלא נודע לו חטאו. אבל המזיד בהתראה מומת, ושוגג בידיעה מביא קרבן המפורש בתורה].
(ב) גילוי עריות, שנאמר בהם, "ולא תטמאו בהם". [ואם היה השעיר מכפר עליהם, היה המזיד בלא התראה, ותולה לשוגג שלא נודע לו חטאו. אבל מזיד בהתראה מומת או לוקה, ושוגג בידיעה מביא קרבן המפורש בתורה].
(ג) שפיכות דמים, שנאמר בהם, "ולא תטמא את הארץ". [ואם היה השעיר מכפר עליהם, היה מכפר על המזיד בלא התראה, ותולה לשוגג שלא נודע לו חטאו, או שהרג דרך עליה, וכיוצא באלו שאינו גולה על שגגתו. אבל מזיד בהתראה מומת, ושוגג דרך ירידה גולה].

אולם מאחר שנאמר "מטמאת", למדנו, שהשעיר הזה אינו בא על כל החטאים של טומאה, אלא על מקצתם, ויש לנו ללמוד בבניין אב, שאלו הם החטאים, שכבר נתבאר בהם בדברים אחרים, שנשתנו להקל משאר החטאים, והכוונה לחטא טומאת

שלוש כריתות אמורות בטמא שאכל שלמים

- א. "אמר אלהם לדתיכם כל איש אשר יקרב [=יאכל] מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדשו בני ישראל לה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני ה'". (ויקרא כ"ב ג').
- ב. "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה". (ויקרא ז' כ').
- ג. "ונפש כי תגע בכל טמא בטמאת אדם או בבחמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה הנפש ההוא מעמיה". (ויקרא ז' כ"א).

וביאר רבי אבהו למה נכתב עניין זה שלוש פעמים:

שנים מהם נכתבו, לדרוש במידת כלל ופרט. הכתוב [א] "אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים" כלל הוא, שכולל את כל הקדשים. והכתוב [ב] "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים", פרט הוא, שלמים בלבד. ומדה זו של כלל ופרט נדרשת כך, דבר שהיה בכלל, ויצא מן הכלל ללמד, לא על עצמו בלבד יצא ללמד, אלא על כל הכלל יצא ללמד, ואם כן שלמים שהיו בכלל כל הקדשים שבכתוב הראשון, שטמא האוכל אותם חייב כרת, ויצאו בפני עצמם, לא ללמד על עצמם בלבד יצאו, אלא ללמד על שאר הקדשים האמורים בכלל יצאו, מה שלמים מיוחדים, שהם קדשי מזבח, אף כל הקדשים שיש בהם כרת לטמא שאכלם הם קדשי מזבח, יצאו קדשי בדק הבית, שהאוכלם בטומאה, אינו חייב כרת.^נ

והשלישי בא ללמד, שגם דברים שאינם נאכלים, כמו עצי המערכה, ולבונה, וקטרות, טמא האוכלם חייב כרת

ולדעת רבי שמעון, טמא שאכל דברים שאינם נאכלים, אינו ענוש כרת, והכתוב השלישי בא ללמד, שטמא שאכל מחטאות הפנימיות ענוש כרת, [אף על פי שלדעתו אין חייבים עליהם משום פיגול].

^נ כתב רש"י: ואם תאמר, למה אין נידונים במידת כלל ופרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט, שלמים אין, מידי אחרינא לא. משום דמרוחקין זה מזה בשני ענינים, וכך מפורש במנחות בפרק כל המנחות באות מצה, דהיכא דפרט מרוחק מן הכלל, נידון במדה זו ללמד על הכלל וכו'. [עוד כתב רש"י: ואם תאמר, מה בין זו למדת כלל ופרט וכלל, שאתה דן כעין הפרט. הרבה יש, שמדת כעין הפרט באה להוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים אחרים שאין כתובים בו, וזו באה לגלות על הפרט, ולא להוסיף עליו. [ותוסי' כתבו שמידת כלל ופרט המרוחקים זה מזה היא כמידת כלל ופרט וכלל].

כלומר חטא שאין קרבן מכפר עליו, [כמזיד שאין קרבן מכפר עליו], וטומאת מקדש וקדשיו כשהיתה ידיעה תחילה וסוף, יש קרבן עולה ויורד המכפר עליה, [ולכן גם כשבפועל לא היה שהות להביא קרבן, כגון כשנודע לו ערב יום הכפורים סמוך לשקיעת החמה, אין השעיר תולה לו].

וכמו כן אין השעיר מכפר על (ג) שלא היתה ידיעה בתחילה אלא לבסוף. ולא על (ד) שלא היתה בו ידיעה כלל, [שלעולם לא יבוא לידי קרבן עולה ויורד, מאחר שלא היתה בהם ידיעה תחילה]. כי נאמר בכתוב, "לְכֹל חֲטָאתָם", ללמד, שהשעיר בא רק על חטא טומאה שעתיד לבוא לידי קרבן לכפרתו, והיא טומאה (ב), שהיתה בה ידיעה בתחילה בלבד, ועתידה לבוא לידי קרבן, כשתהא בה ידיעה גם לבסוף.

ומכל מקום גם על טומאה זו אין השעיר מכפר כפרה גמורה, אלא תולה לו, עד שידע, ויכפר כפרה גמורה בקרבן עולה ויורד, שלא נאמר, "מפשיעיהם ומחטאתם", אלא "ומפשיעיהם לְכֹל חֲטָאתָם", כלומר השעיר מכפר מעתה שאינו יכול להביא קרבן, דומה הוא למזיד, עד שידע ויוכל להביא קרבן, אבל אחר כך אינו מכפר.

לדברי רבי זירא – תליה זו אינה כפרה גמורה, אלא בצירוף המיתה, ורק כשימות אחר שקרב שעיר הפנימי נתכפר.

ולדברי רבא – תליה זו היא להגן עליו מהיסורים, עד שידע, ויביא קרבן עולה ויורד, [אבל המיתה מכפרת עליו עם התשובה, אף בלא שקרב שעיר הפנימי].

ומלבד מה ששעיר זה תולה על חטא טומאת מקדש וקדשיו בשגגה, באופן הנ"ל, עוד הוא מכפר על זדון טומאת מקדש וקדשיו, כפי שיתבאר בעזה"י בדף י"ב.

דף ח'

קרבנות יום כיפורים שבסדר פנחס

וּבְעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא קִדְשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם כָּל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ. וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה לַה' רִיחַ נִיחֹחַ פַּר בֶּן בָּקָר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם. וּמִנִּחְתָּם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים לִפְרֵי שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים לְאֵיל הָאֶחָד. עֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן לִכְבֹּשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכִּבְשִׂים. שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכֹּפָרִים וְעֹלַת הַתְּמִיד וּמִנִּחְתָּהּ וְנִסְפִּיהָם.

מקדש וקדשיו, שנשתנה בדבר אחר משאר חטאים, שהחוטא [בידיעה תחילה וסוף והעלם בינתים] בשאר חטאים, מביא קרבן חטאת קבועה, [כלומר בין עני ובין עשיר מביא כבשה או שעירה], אבל החוטא בטומאת מקדש וקדשיו, [בידיעה תחילה וסוף והעלם בינתים], מביא קרבן עולה ויורד.

ומכל מקום, מתוך שנאמר "לְכֹל חֲטָאתָם", למדנו, שדווקא על חטאים של טומאה, [שנשתנו להקל בשאר דברים], השעיר הזה בא, אבל אינו בא על טומאות הצריכות כפרת קרבן לטהרתו, [אף שנשתנו להקל בדברים אחרים]. כגון, (א) יולדת [שצריכה להביא לטהרתה קרבן עולה ויורד]. (ב) מצורע [שצריך להביא לטהרתו קרבן עולה ויורד]. (ג) נזיר שנטמא [שצריך להביא לטהרתו תורים או בני יונה].

רש"י מפרש, שאם היה השעיר בא גם על דברים אלו, אם לא היו מביאים קרבנם קודם יום הכפורים, היו טהורים בהקרבת השעיר, כאילו הקריבו את קרבנם, ושוב לא יקריבו אחר יום כפורים.

אולם רבינו תם מפרש, שודאי לא בא שעיר יום הכפורים תחת קרבנות אחרים, אלא רק לכפר על מי שאינו מביא קרבן, ואם היה השעיר בא על אלו, היה בא רק על מי מהם שספק אם עליו להביא קרבן, שמתוך כך אינו יכול להביא.

ולדעת רבי שמעון, משמעות הכתוב, "וְיִכָּפֵר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכֹל חֲטָאתָם", היא, שבא השעיר על חטא של טומאת מקדש וקדשיו. שכן "הקדש" האמור בכתוב, היינו מקדש וקדשיו, ואמר הכתוב שיכפר עליהם מטומאה שהיתה בהם.

אבל לדעת רבי יהודה, "הקדש" האמור כאן, הוא ההיכל, שכוונת הכתוב, שיזרק מדם השעיר בהיכל, אחת למעלה ושבע למטה כנגד הפרכת.

והנה בעניין טומאת מקדש וקדשיו, יש כמה אופנים, שנעשה החטא בשוגג, ויתכן שיכפר עליו הקרבן. (א) כשהיתה ידיעה בתחילה ובסוף, והעלם [=שכחה] רק בשעת מעשה. (ב) כשהיתה ידיעה בתחילה בלבד, אבל משעת מעשה עד עתה עדיין לא נזכר בחטאו. (ג) שלא ידע בחטאו אלא לבסוף אחר החטא, אבל קודם לכן, ובשעת מעשה, לא ידע שיש בכך חטא, [כגון שלא ידע שנטמא]. (ד) כשלא היתה ידיעה כלל, לא קודם המעשה, לא בשעת מעשה, ולא לאחר המעשה.

ומכל מקום אין השעיר הזה בא על (א) שהיתה ידיעה בתחילה ובסוף, כי נאמר בכתוב, "ומפשיעיהם לְכֹל חֲטָאתָם", ללמד שהחטא שהשעיר בא עליו הוא חטא הדומה לפשע [=מזיד],

(ב) על חטא טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה כלל,
[דבר זה למד בהיקש משעירי הרגלים].^א

(ג) על אדם טהור שאכל קדשים טמאים, [דבר זה למד בהיקש משעיר של ראש חודש]. ודבריו יתבאר בעזה"י בדף י"ו.

ובזה דעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון, כדעת רבי מאיר, וטעמו יתבאר בעזה"י בדף י"ו.

כפרת שעיר ראש חודש

בעניין קרבנות ראש חודש נאמר, "וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת לָהּ", ונחלקו חכמים על מה הוא מכפר.

לדעת רבי יהודה, מאחר שמצינו ששעיר החיצון של יום הכיפורים, שיש לו זמן קבוע, מכפר על חטא טומאת מקדש וקדשיו, יש ללמוד בבנין אב, שכל שאר חטאות שיש להם זמן קבוע, [ומבואר בהם שבאים לכפר אף על עוון שיש בו כרת, כשעיר ראש חודש], מכפרים הם על חטא טומאת מקדש וקדשיו. [כן מבואר מתוך פירוש רש"י, אולם התוס' כתבו, שאין בנין אב, אלא גילוי מילתא בעלמא]. ומתוך שנאמר בשעיר ראש חודש, "לְחֻטָּאת לָהּ", יש ללמוד, ששעיר זה בא לכפר על חטא טומאת מקדש וקדשיו כשאינו ידוע אלא לה', כלומר שלא היתה בו לחוטא ידיעה כלל, לא תחילה, ולא בשעת מעשה, ולא לאחר מכן. [ועניין זה תלוי בחוטא בלבד, וכל שלא ידוע לו כלל מהחטא, הרי זה מתכפר בשעיר ראש חודש, אף על פי שלאחרים הדבר ידוע, כגון שראו שנטמא ונכנס למקדש, ועתידיים לומר לו].

ומתוך שלא נאמר "לְחֻטָּאת ה'", אלא "לְחֻטָּאת לָהּ", למדו מכאן דבר נוסף, והוא מה שאמר ריש לקיש, מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו "לָהּ", אמר הקב"ה, שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח.

ופירש בעל ה"ערוך", שכוונת הגמרא כך היא, אמר הקב"ה, שעיר זה כפרה לישראל, ועלי לקבוע זמן כפרה זו, וקבעתי בראש חודש, להפיס דעתה של ירח.

ובגליון הגמרא נכתב, זהו סוד מסודות הקבלה, ואין להבינו כמשמעו חס ושלום, כי כל כבודה בת מלך פנימה.

ולדעת רבי שמעון, יש ללמוד בגזרה שווה, ששעיר ראש חודש מכפר על אדם טהור, שחטא באכילת קדשים טמאים, שנאמר בעניין כפרת שעיר ראש חודש [ניסן], שקרב ביום הקמת המשכן,

^א ראה מה שהערנו בדף י"ו, מהיכן למדים כפרת טומאת מקדש וקדשיו שאין בו ידיעה כלל, לדעת רבי מאיר.

כפרת שעיר הנעשה בחוץ ביום הכפורים

בעניין השעיר הנעשה בחוץ ביום הכפורים, נאמר, "מִלְבָּד חֻטָּאת הַכֹּפְרִים", [חטאת הכפורים הוא השעיר הנעשה בפנים], ואם כן הוקשו שני השעירים הללו זה לזה.

לדעת רבי יהודה [ורבי שמעון], יש ללמוד מההיקש הזה, שכשם שהשעיר הפנימי בא על חטא טומאת מקדש וקדשיו שהיתה בו ידיעה, כך השעיר החיצון בא על חטא טומאת מקדש וקדשיו שהיתה בו ידיעה.

אולם אינם באים על אותו חטא ממש, אלא שעיר הפנימי בא, רק על חטא טומאת מקדש וקדשיו, שהיתה בו ידיעה בתחילה בלבד, [ולא בסוף, ותולה לחוטא עד שידוע לו כמו שנתבאר לעיל]. ושעיר החיצון בא רק על חטא טומאת מקדש וקדשיו, שהיתה בו ידיעה בסוף בלבד, [ולא בתחילה].

ואין לומר, ששניהם יבואו על שני החטאים הללו, [כלומר על ידיעה בתחילה בלבד, ועל ידיעה בסוף בלבד], כי נאמר על שעיר הפנימי, "וְיִכַּף אֶחָדָן עַל קַרְנֵי תִּבְיֵי אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדַּם חֻטָּאת הַכֹּפְרִים", ללמד, שהשעיר הפנימי מכפר על דבר אחד, ולא על שני דברים. ועוד נאמר בו, "אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכַּף עָלָיו", ללמד, שכפרה בשעיר הפנימי מכפר, באה פעם אחת בשנה, ואם כן אין דבר נוסף שמכפר על מה שהוא מכפר.

דף ט'

ולדעת רבי ישמעאל, אין ללמוד מההיקש הזה, ששעיר הנעשה בחוץ יכפר על טומאת מקדש וקדשיו כשהיתה בו ידיעה בסוף בלבד, כי לדעתו, זה שהיתה בו ידיעה בסוף בלבד, מביא קרבן עולה ויורד.

ואם כן לא בא ההיקש ללמד אלא, ששעיר החיצון בא לכפר על טומאת מקדש וקדשיו כשעיר הפנימי. אבל לא בא ללמד שגם לעניין ידיעה השעיר החיצון דומה לפנימי.

ואם כן השעיר החיצון מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, רק כשלא היתה בהם ידיעה כלל, לא קודם המעשה, ולא בשעת המעשה, ולא לאחר מכן.

ולדעת רבי מאיר, שעיר החיצון של יום הכפורים מכפר על שלושה דברים.

(א) על חטא טומאת מקדש וקדשיו שהיתה בו ידיעה בסוף בלבד,
[דבר זה הוא עיקר הכפרה האמורה בו].

בשעירי הרגלים נאמר, "וּשְׁעִיר", בוי"ו, להקישם לשעיר ראש חודש הכתוב תחילה.

רש"י מפרש, שבכל רגל, שכתוב בקרבנו "וּשְׁעִיר", הוקש בכך לשעיר ראש חודש, ללמוד ממנו, ובכלל זה שעירי כל הרגלים חוץ מעצרת, ואם כן, לפירושו, שעיר עצרת שלא נכתב בו "וּשְׁעִיר", ולא הוקש לשעיר ראש חודש, ילמד בבניין אב, משאר שעירי הרגלים, שהוקשו לשעיר ראש חודש.

ויש מפרשים, שלא הוקש לשעיר ראש חודש, אלא שעיר חג המצות הסמוך לשעיר ראש חודש, ומאחר שלמדנו מהיקש ששעיר אחד הרגלים מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה כלל, ממילא, יש לדעת, שכן מכפרים שאר שעירי הרגלים, כי ילמד שתום מן המפורש.

ורבינו תם מפרש, שבאמת אין ההיקש ממה שנאמר "וּשְׁעִיר" בוי"ו, אלא מהכתוב "אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם", כמסקנת הסוגיה בדף י', ובהיקש זה הוקשו כל הרגלים כולל עצרת זה לזה, ולא נקטה כאן הגמרא "וּשְׁעִיר", אלא משום שכן תחילת הסוגיה לקמן, וכוונת הגמרא לרמוז לאותה סוגיה, ולסמוך על מסקנתה.

- לדעת רבי יהודה ההיקש הזה מלמד, ששעירי הרגלים מכפרים על מה ששעיר ראש חודש מכפר, כלומר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בו ידיעה כלל.

דף י'

- ולדעת רבי שמעון, ההיקש הזה מלמד, ששעירי הרגלים מכפרים על חטא של טומאת קדשים, כשעיר ראש חודש המכפר על חטא טומאת קדשים. אבל אינם מכפרים ממש על מה ששעיר ראש חודש מכפר, [כלומר על טהור שאכל קדשים טמאים], שהרי נאמר בו "וְאֵתָהּ נִתֵן לְכֶם לְשֵׂאת אֶת עֹון הַעֲדָה", ללמד, שרק הוא מכפר על כך, ולא קרבן אחר. וכמו כן אינם מכפרים על חטא של טומאת מקדש וקדשיו כשהיתה ידיעה בסוף בלבד, כי על זה מכפר שעיר פנימי של יום הכפורים, וכבר נאמר בו, שאין דבר אחר שמכפר על מה שהוא מכפר. וכמו כן אינם מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו כשהיתה בו ידיעה תחילה וסוף, שהרי חייב בזה קרבן עולה ויורד. וכמו כן אינם מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו כשהיתה בו ידיעה תחילה בלבד, שהרי שעיר פנימי תולה על כך. ועל כרחך אין שעירי הרגלים מכפרים, אלא על טומאת מקדש וקדשיו, שלא היתה לו בו ידיעה כלל, שהוא חטא של טומאת קדשים, ולא מצינו לו כפרה במקום אחר.

ובזה דעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון, ששעירי

"עֹון", [וְאֵתָהּ נִתֵן לְכֶם לְשֵׂאת אֶת עֹון הַעֲדָה"], ונאמר בעניין כפרת הציץ, "עֹון", [וְנִשָּׂא אֶתְהָרָן אֶת עֹון הַקֹּדְשִׁים"]. ומכאן יש ללמוד, שכשם שכפרת הציץ היא על טומאת בשר, [שאם נטמא הבשר, הציץ מכשירו למזבח], כך כפרת שעיר ראש חודש היא על חטא טומאת בשר, [שטהור שחטא באכילת קדשים טמאים, מתכפר בשעיר זה].

ואולם אין ללמוד מגזרה שווה זו, ששניהם, [שעיר ראש חודש וציץ], יכפרו על שני הדברים, [על אכילת בשר טמא, ויכשירו בשר טמא למזבח], וזאת משני טעמים.

(א) כי נאמר בשעיר ראש חודש, "וְאֵתָהּ נִתֵן לְכֶם לְשֵׂאת אֶת עֹון הַעֲדָה", ללמד, שעון אחד הוא נושא, ולא שני דברים. וכן נאמר בו, "וְאֵתָהּ נִתֵן לְכֶם לְשֵׂאת אֶת עֹון הַעֲדָה", ללמד שרק הוא נושא את העון שהוא נושא, אבל דברים אחרים כגון ציץ, אינם נושאים עוון זה. ואם כן כל אחד נושא רק עוון אחד.

(ב) כי נאמר בשעיר ראש חודש, "עֹון הַעֲדָה", כלומר עוון החוטאים, והכוונה שמכפר על מי שחטא באכילת בשר טמא. ובציץ נאמר, "עֹון הַקֹּדְשִׁים", כלומר עוון הקרבנות, והכוונה שמכשיר קרבנות שנטמא בשרם.

ובזה דעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון, כדעת רבי שמעון, וטעמו יתבאר בעזה"י בדף י'

ולדעת רבי מאיר, שעירי ראשי חודשים מכפרים על שלושה דברים. (א) על חטא טומאת מקדש וקדשיו שהיתה בו ידיעה בסוף בלבד, [דבר זה למד בהיקש משעיר חיצון של יום הכפרים]. (ב) על חטא טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה כלל, [דבר זה למד בהיקש משעירי הרגלים]. (ג) על אדם טהור שאכל קדשים טמאים [דבר זה הוא עיקר הכפרה האמורה בו כדעת רבי שמעון]. ודברי רבי מאיר יתבארו בעזה"י בדף י'.

ולדעת רבי ישמעאל, שעירי הרגלים מכפרים. (א) על חטא טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה כלל, [דבר זה למד בהיקש משעיר חיצון של יום הכפורים או שזה גם עיקר הכפרה האמורה בו]. ויתכן שמכפרים גם על (ב) אדם טהור שאכל קדשים טמאים [דבר זה למד בהיקש משעיר של ראש חודש]. ודבריו יתבארו בעזה"י בדף י'.

כפרת שעירי הרגלים

לדעת רבי יהודה ולדעת רבי שמעון, כל שעירי הרגלים מכפרים רק על חטא טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו לחוטא ידיעה כלל. [ואפילו אם לאחרים נודע כני"ל], כמו שעיר ראש חודש, כי

ולדעתו, הוקשו כל השעירים זה לזה, לתת כפרת כל אחד מהם בחבריו, ואם כן כל שלושת השעירים הללו מכפרים את כל שלוש הכפרות הללו.

- רב חמא ברבי חנינא אמר, שהוקשו כל השעירים בכך שנכתב בהם "ושְעִיר" בוי"ו.

אולם דבריו נדחו, כי אם כל אחד הוקש לקודם לו אם כן האחרונים למדים מהקודמים להם, שהם עצמם למדים בהיקש, ובקדשים הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש. ואפילו אם כולם למדים ישירות משעיר ראש חודש, הלא בעצרת ויום כיפורים לא נאמר "ושְעִיר", ובמה הוקשו.

- ורבי יונה אמר, שכל שעירי הרגלים הוקשו זה לזה ממש, שנאמר, "אלה תַעֲשׂוּ לָהֶּן בְּמוֹעֲדֵיכֶם", להקיש את כל קרבנות המועדים זה לזה, ואף ראש חודש בכלל שאר המועדות כי ראש חודש קרוי מועד כמו שנאמר על ראש חודש אב של שנת שילוח מרגלים "קָרָא עָלַי מוֹעֵד".

ומכל מקום אף על פי שהוקשו כל המועדים יחד, שעיר פנימי של יום הכיפורים יצא מכלל היקש זה, ואינו מכפר כפרת שאר שעירים, והם אינם מכפרים כפרתו, כי נאמר בו, "וְכִפֵּר אֶהְרֹן עַל קִרְבָּנָיו אֶחָת בְּשָׁנָה מִדַּם חַטָּאת הַכֹּפְרִים", ללמד, שהשעיר הפנימי אינו מכפר אלא על דבר אחד, ולא על שני דברים, ועוד נאמר בו, "אֶחָת בְּשָׁנָה יִכָּפֵר עָלָיו", ללמד, שכפרה ששעיר הפנימי מכפר, אינה באה אלא פעם אחת בשנה, ואם כן אין דבר נוסף שמכפר על מה שהוא מכפר.

וגם לדעת רבי ישמעאל כל השעירים

[חוץ מהפנימי] **כפרתם שווה**

לדעת רבי ישמעאל, גם כן הוקשו כל השעירים זה לזה, לתת כפרת כל אחד מהם בחבריו, [כפי שנתבאר בדף ט'].

אולם, לדעתו, לא נתבאר אלא שעיקר כפרת שעיר החיצון של יום הכיפורים, היא לטומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה כלל, [אבל טומאת מקדש וקדשיו שהיתה בו ידיעה לבסוף בלבד, מתכפרת בקרבן עולה ויורד כפי שנתבאר בדף ט'], ואם כן רק כפרה זו בוודאי ישנה בכל השעירים.

אבל לענין כפרת טהור שאכל קדשים טמאים, לא נתבאר אם דורש כל הכפרות אמורות בשעיר ראש חודש, כי דורש מהכתוב "חטאת לה'", ששעיר ראש חודש מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שאין בו ידיעה כלל, ודורש מגזרה שווה "עון" "עון", ששעיר ראש חודש מכפר על טהור שאכל קדשים טמאים, וכל הכפרות הללו למדים שאר השעירים ממנו.

הרגלים מכפרים. (א) על טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה כלל. (ב) על אדם טהור שאכל קדשים טמאים. וטעמו יתבאר בעזה"י להלן.

ולדעת רבי מאיר, שעירי הרגלים מכפרים על שלושה דברים. (א) על חטא טומאת מקדש וקדשיו שהיתה בו ידיעה בסוף בלבד, [דבר זה למד בהיקש משעיר חיצון של יום הכפרים]. (ב) על חטא טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה כלל, [דבר זה הוא עיקר הכפרה האמורה בו]. (ג) על אדם טהור שאכל קדשים טמאים, [דבר זה למד בהיקש משעיר של ראש חודש]. ודבריו יתבארו בעזה"י להלן.

ולדעת רבי ישמעאל, שעירי הרגלים מכפרים. (א) על טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה כלל, [דבר זה למד בהיקש משעיר חיצון של יום הכפרים או שזה גם עיקר הכפרה האמורה בו]. ויתכן שמכפרים גם על (ב) אדם טהור שאכל קדשים טמאים, [אם לדעתו שעיר ראש חודש מכפר על כך, כדעת רבי שמעון, דבר זה למד בשעירי הרגלים, בהיקש, משעיר של ראש חודש].

דבר הלמד בבניין אב ובא ללמד בהיקש או להיפך

רש"י פירש, שכל דבר הלמד מעניין אחר, באחת מ"ג מידות שהתודה נדרשת בהן, חוזר ומלמד לאחרים, [ולכן דבר הלמד בהיקש, (כשעיר חיצון הלמד משעיר פנימי), חוזר ומלמד בבניין אב, (כשעיר החיצון המלמד לשעיר ראש חודש). ודבר הלמד בבניין אב, (כשעיר ראש חודש הלמד משעיר חיצון), חוזר ומלמד בהיקש, (כשעיר ראש חודש המלמד לשעירי הרגלים)], חוץ מהלמד בהיקש, שאינו חוזר ומלמד בהיקש בקדשים.

ותוסי כתבו, שיש ספק במסכת זבחים, גם לענין דבר הלמד בבניין אב, אם חוזר ומלמד בהיקש, וגם לענין דבר הלמד בהיקש, אם חוזר ומלמד בבניין אב.

לדעת רבי מאיר כל השעירים

[חוץ מהפנימי] **כפרתם שווה**

לדעת רבי מאיר, (א) עיקר כפרת שעיר החיצון של יום הכיפורים היא, לטומאת מקדש וקדשיו שהיתה בו ידיעה בסוף בלבד, [כדברי רבי יהודה שנתבארו בדף ח']. (ב) עיקר כפרת שעירי הרגלים היא, לטומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה כלל, [כדברי רבי שמעון שנתבארו לעיל]. (ג) עיקר כפרת שעירי ראשי חודשים, לטהור שאכל קדשים טמאים, [כדברי רבי שמעון שנתבארו בדף ט']^א.

^א כן היה נראה מלימוד הגמרא עד עתה. אולם התוסי כתבו, שלדעת רבי מאיר,

הוקשו השעירים זה לזה, ולא נראה לו לדרוש, שהכתוב בשעיר ראש חודש "וְאֵתָהּ נָתַן לָכֶם לְשֵׂאת אֶת עֹון הָעֵדָה", בא ללמד, שאין קרבן אחר מכפר כמותו. **אבל לא יכפרו כפרה האמורה בשעיר חיצון של יום הכפורים**, כי נאמר בשעיר הפנימי של יום כיפורים, "וְכִפֵּר אֶהְרֹן עַל קִרְבָּתוֹ אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכֹּפְרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו", ללמד שהכפרה האמורה בו, אינה באה אלא פעם אחת בשנה, ואין קרבן אחר המכפר כמותו, ושעיר חיצון של יום כפרים הוקש לו, ואם כן גם כפרה האמורה בשעיר החיצון, אין עוד קרבן המכפר כמותו. (ג) **שעיר חיצון של יום הכפורים יכפר כפרה האמורה בו**, [טומאת מקדש וקדשיו כשהיתה לו ידיעה רק בסוף], **וכמו כן יכפרו כפרה האמורה בשעירי הרגלים ובשעיר ראש חודש**, כי לא נראה לו, שכשם שהשעיר הפנימי אינו מכפר אלא כפרה אחת, ככתוב, "וְכִפֵּר אֶהְרֹן עַל קִרְבָּתוֹ אֶחָת בַּשָּׁנָה", כך שעיר החיצון שהוקש לו אינו מכפר אלא כפרה אחת, משום שהכתוב אומר בפירוש, שרק כפרה האמורה בקרנות מזבח הפנימית, אינה מכפרת אלא על דבר אחד, אבל שעיר חיצון, שאינו על קרנות המזבח הפנימי, יכפר כמה כפרות, ומאחר שהוקשו השעירים זה לזה, יכפר כל כפרות שאר השעירים, [חוץ מהפנימי].

מהו שיקרבו זה בזה

הכל מודים, שאם הופרש שעיר לאחד מהקרבות הללו, [שעיר חיצון של יום כפורים, או שעירי רגלים, או שעיר ראש חודש], **ואבד, והפרישו אחר והקריבו תחתיו, ולאחר זמן נמצא הראשון, מקריבים אותו אף לשם שני הקרבות האחרים.**

- לדעת רבי מאיר, דין זה פשוט הוא, כי כל השעירים כפרתם שווה, ומאחר שכן הוא, כשיקריבו לשם הקרבן האחר, הרי זה כאילו שהקריבו לשם מה שהופרש מתחילה.

- ואף לדעת רבי יהודה, האומר, ששעיר יום כיפור כפרתו שונה משעירי ראש חודש ורגלים, [הראשון מכפר על רק שהיתה ידיעה בו בסוף, והאחרונים מכפרים רק על שלא היתה בו ידיעה כלל], מכל מקום, קרבים זה בזה, **וטעם הדבר מבואר בגמרא בזבחים כ"ב**, והוא, שבשעה שלוקחים את השעירים, לב בי"ד מתנה על כך, שאם לבסוף לא יהיה בהם צורך למה שהופרשו תחילה, יקרבו לרגל שאחר כך.

- ואף לדעת רבי שמעון, האומר, שכל אחד מהשעירים מכפר על דבר אחר, וגם אומר, שלב בי"ד אינו מתנה, שאם לא יקרבו למה שהופרשו, יהיו לדבר אחר, [כפי שיתבאר בעזרה"י להלן],

כרבי שמעון, לעניין שעיר ראש חודש, ואם כן עיקר כפרת ראשי חדשים לכך באה, ושאר שעירים גם מכפרים על כך מההיקש, או שאינו דורש כרבי שמעון, לעניין שעיר ראש חודש, ואם כן כל השעירים מכפרים רק על טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה בו ידיעה כלל ותו לא.

ביאור דעת החכמים שאינם מקישים

את כל השעירים זה לזה

נתבאר, שלדעת רבי מאיר ורבי ישמעאל, הוקשו כל המועדים זה לזה, ולכן, כל כפרה האמורה באחד מהשעירים, [שעיר חיצון של יום הכפורים. שעירי הרגלים. ושעיר ראש חודש], אמורה גם בחבריו, [ויש בזה תועלת למי שחטא בטומאת מקדש וקדשיו אחר שקרב קרבן אחד, שיתכפר בקרבן השני].

אולם במשנה מבואר, שלדעת חכמים אחרים, אין כפרת כל השעירים הללו שווה, ולא הוקשו כולם זה לזה:

לדעת רבי שמעון – כל אחד מהשעירים מכפר על דבר אחר, ואין אחד מהם מכפר על מה שחברו מכפר, והטעם לכך שאין ללמוד מההיקש, לתת כפרת אחד מהם בחבריו, כי, **(א) שעיר ראש חודש אינו מכפר אלא על האמור בו, משום שנאמר בו "וְאֵתָהּ נָתַן לָכֶם לְשֵׂאת אֶת עֹון הָעֵדָה"**, ללמד, שנושא הוא עוון אחד בלבד, ולא יותר. **(ב) שעירי הרגלים, לא יכפרו את כפרת שעיר ראש חודש, כי נאמר בשעיר ראש חודש, "וְאֵתָהּ נָתַן לָכֶם לְשֵׂאת אֶת עֹון הָעֵדָה"**, ללמד, שאין קרבן אחר מכפר כמותו. **וכן לא יכפרו את כפרת שעיר חיצון של יום כיפור, כי נאמר בשעיר הפנימי של יום כיפורים, "וְכִפֵּר אֶהְרֹן עַל קִרְבָּתוֹ אֶחָת בַּשָּׁנָה"**, ללמד שהכפרה האמורה בו, אינה באה אלא פעם אחת בשנה, ואין קרבן אחר המכפר כמותו, ושעיר חיצון של יום כפרים הוקש לו, ואם כן גם כפרה האמורה בשעיר החיצון, אין עוד קרבן המכפר כמותו. (ג) **שעיר חיצון של יום הכפורים, לא יכפר כפרות של קרבות אחרים, כי נאמר בשעיר הפנימי של יום כפרים, "אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו"**, ללמד, שאינו מכפר אלא כפרה אחת, ושעיר חיצון של יום כפרים הוקש לו, ואם כן שעיר החיצון, אינו מכפר אלא כפרה אחת.

ולדעת רבי שמעון בן יהודה משמו של רבי שמעון, (א) שעיר ראש חודש אינו מכפר אלא כפרה האמורה בו, [טהור שאכל קדשים טמאים], **אבל אינו מכפר כפרות האמורות בשאר השעירים, משום שנאמר בו, "וְאֵתָהּ נָתַן לָכֶם לְשֵׂאת אֶת עֹון הָעֵדָה"**, ללמד, שנושא הוא עוון אחד בלבד, ולא יותר. **(ב) שעירי הרגלים יכפרו כפרה האמורה בהם**, [טומאת מקדש וקדשיו שלא היתה לו ידיעה כלל]. **וכמו כן יכפר גם כפרה האמורה בשעיר ראש חודש, כי**

להקריבם בשנה זו. [ובגמרא בדף י"א מבואר טעם הדין הזה, והוא], משום שלב ביי"ד מתנה על בהמות אלו בשעת לקיחתם, שאם יהיה בהם צורך לקרבנות ציבור, יהיו קדושים קדושת הגוף לצורך הקרבה, ואם לא יהיה בהם צורך, יהיו קדושים קדושת דמים בלבד, כדין התרומה הישנה, ובהמה שאין בה אלא קדושת דמים, נפדית בלא מום.

ובדף י"ב מבואר שלדעת רבי שמעון – אין מחללים בהמות אלו, כי לא התנו עליהם ביי"ד מתחילה, שאם לא יצטרכו אותם, יהיו קדושים קדושת הגוף, ולכן יקרבו הן עצמם לעולות קיץ המזבח, [קיץ מלשון, "וְהִקְרַחְתָּם וְהִקְרַחְתָּ לְאֹכֹל הַנְּעָרִים", שהכוונה למיני מתיקה, כגון תאנים, שמביאים לאדם לקינוח סעודה, וכמו כן, כשהמזבח בטל, מקריבים עליו עולות נדבה של ציבור], כי מאחר שלקחו את הטלאים הללו מתחילה לצורך עולות, יקרבו גם עתה עולות, [ואף על פי שמתחילה נלקחו לצורך עולות חובה של תמיד ציבור, ועתה יקרבו עולות נדבה, אין בכך כלום, כדעתו במשנה לעניין שעירים, שקריבים אלו תחת אלו, אף על פי שאין כפרתם שווה, משום שכולם עניין אחד הם, שמכפרים על טומאת מקדש וקדשיו].

ולדברי רב חסדא, לא נחלקו חכמים ורבי שמעון בדבר זה, ולדברי הכל אין לב ביי"ד מתנה על דברים שיש בהם קדושת הגוף, שתפקע קדושתם.

ומכל מקום, סוגיות הגמרא המבוארות להלן, הן כדברי רבי יוחנן.

מותר הקטורת

בכל פעם כשהיו מפטמים את הקטורת, היו מקבלים קטורת במשקל 368 מנה, [70 צרי + 70 ציפורן + 70 חלבנה + 70 לבונה + 16 מור + 16 קציעה + 16 שבולת נרד + 16 כרכום + 12 קושט + 3 קלופה + 9 קנמון = 368], **ובכל יום היו מקטירים מנה,** חציו שחרית וחציו בין הערבים, נמצא 365 מנים מספיקים למנון ימות החמה, ועוד שלושה מנים שמהם היה כהן גדול ממלא מלא חפניו ביום הכפורים.

- רש"י פירש, שאין לך שנה שאין בה מותר קטורת, כלומר שנותר בסוף השנה מהקטורת שפטמו לכל השנה, כי מלא חפניו של כהן גדול אינו מחזיק שלוש מנים, ואם כן, בכל שנה נותר חלק משלושת המנים הללו.

- ותוס' פירשו, שגם בלא זה, בכל שנה פשוטה היה מותר של אחד עשרה מנים, כי ימות החמה יתרים על ימות הלבנה 11 יום.

ומכל מקום, לכל הפירושים, מה ששינונו, שאחת לשבעים ושתיים

מודה הוא, שכל השעירים הללו יקרבו זה תחת זה, וטעמו הוא, שכל השעירים שווים בכך שהם באים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, ובאים לכפר על מזבח החיצון, וכיון שיש בהם צד שווה, אף על פי שכפרותיהם חלוקות, קריבים זה על זה.

וכל שכן שאם הפרישו שעיר לראש חודש, ואבד, והקריבו אחר תחתיו, ואחר כך נמצא הראשון, הרי זה קרב בראש חודש אחר. וכן הדין לעניין שעירי הרגלים, שיקרבו ברגל אחר.

אבל שעיר של יום כיפור שאבד, ונמצא אחר יום כפורים, לא יקרבו ביום כפורים אחר, כי אין מקריבים ביום כפורים הבא, קרבן שקנו מתרומת שנה זו.

ואף על פי שאין קרבן מכפר על חטא שארע אחר הפרשתו, יכפרו על טומאת מקדש וקדשיו שארעה אחר הפרשתם הראשונה, כי כשהקריבו אחר תחתם, נעקרה הפרשתם, וכשיקריבו אותם בפעם השניה, תחול עליהם הפרשה שניה, ויכפרו על כל טומאת מקדש וקדשיו שעד עתה.

תמידים שלא הוצרכו לציבור

כל קרבנות צבור היו מביאים מטלאים, שביקרו [=בדקו] אותם תחילה מכל מום. ולשם כך היתה לשכה במקדש, שהיו נותנים בה טלאים מבוקרים, להיות מוכנים להקרבה, וקרויה לשכת הטלאים, ואמרו חכמים, שלעולם לא יפחתו מששה טלאים מבוקרים בלשכת הטלאים.

וקרבנות ציבור היו באים מתרומת מחצית השקל, שהיו ישראל מביאים לבית המקדש. וכל שנה, מראש חודש ניסן ואילך, היו הקרבנות באים ממעות של אותה שנה, ולא ממעות של שנה שעברה, שנאמר, "זֵאת עֹלֹת הַדָּשׁ בְּהַקְדִּישׁוּ לַהֲדָשׁי הַשָּׁנָה", ללמד, שיש להביא קרבנות מתרומת שנה חדשה^נ. וממעות של שנה שעברה, היו עושים ריקועי פחים ציפוי לבית קדש הקדשים.

נמצא שבכל שנה, בראש חודש ניסן, נותרו בלשכת הטלאים, ארבעה טלאים תמימים, שנקנו מתרומה ישנה, שאי אפשר להקריבם בשנה החדשה.

ולדברי [עולא ורבה ורב אידי בר אבין אמר רב עמרם אמר] רבי יוחנן, נחלקו חכמים ורבי שמעון מה יעשו בהם:

לדעת חכמים – אף על פי שבהמת קדשים של יחיד אינה מתחללת בלא מום, אפילו אם לבסוף לא נצרכה למה שהוקדשה. בהמת קדשים של ציבור מתחללת בתמותה בלא מום, כשיש תקנה בדבר. ולכן, תמידים אלו, שלא הוצרכו לציבור, ואי אפשר להקריבם כמות שהם, מתחללים בתמותם. ודין המעות שיתנו בעבורם, כדין מעות תרומה של שנה שעברה. והטלאים, אחר שיצאו לחולין, חוזרים וקונים אותם במעות התרומה החדשה,^נ התוסי' בדף י"א כתבו, שלמסקנת הגמרא במסכת יומא, אין זה אלא למצוה, אבל אינו מעכב, ואם הקריבו בשנה הבאה מתרומה של שנה זו, הקרבן כשר.

קדושת דמים, הוא כל דבר שאין בו קדושה, אלא שהוא ממון הקדש, [שיכולים למוכרו לכל דבר, והתשלום שייך להקדש], ומאחר שאין בגוף הדבר שום חילוק בינו לבין דברים של הדיוטות, **אין בו שום דין מיוחד, חוץ מכך שאסור להדיוט להנות ממנו, והנהנה ממנו מעל.**

וקדושת הגוף, הוא כל דבר שיש בו עצמו קדושה, כקרבתו, שהם עצמם קרבים לגבוה, ומאחר שגוף הדבר קדוש, יש בו כמה דינים שהוא חמור מדברים של הדיוטות, כגון: (א) [כשהוא דבר המקבל טומאה], **אם נגע בו טבול יום**, [הוא טמא שטבל היום, אבל אינו נטהר לגמרי עד שתשקע החמה], **פסלו** בנגיעה. (ב) [כשהוא דבר המקבל טומאה], **אם נגע בו מחוסר כפורים**, [הוא טמא שטבל והעריב שמשו, אבל אינו נטהר לגמרי עד שיביא קרבן האמור בו], **פסלו** בנגיעה. (ג) [יש דברים שאם] לא קרבו ביום שהוקדשו, ועבר הלילה, **נפסלו בלינה הזו.**

הקדושה בדברים הבאים

א. מנחת יחיד.

משהוקדשה – אין בה אלא קדושת דמים. [ואם כן אין בה אלא מעילה].

הובאה לעזרה וניתנה בכלי שרת – קדשה קדושת הגוף. [ונפסלת בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלילה].

ב. הקומץ והלבונה [של מנחת יחיד] **ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים** [שכולן כליל].

משהוקדשו – אין בהם אלא קדושת דמים. [ואם כן אין בהם אלא מעילה].

ניתנו בכלי שרת – קדשו קדושת הגוף. [ונפסלים בטבול יום, ובמחוסר כפורים, ובלילה, וחייבים עליהם משום נותר ומשום טמא].

ג. קטורת.

משהוקדשו הסמנים – אין בהם אלא קדושת דמים. [ואם כן אין בהם אלא מעילה].

ניתנו במכתשת – [י"מ שהמכתשת היתה כלי שרת, ואף שמצינו במסכת ערכין, שכשנשברה, שלחו לאלכסנדריה של מצרים לתקנה, ושאר כלי שרת שנשברו או ניקבו, אין מתקנים אותם, אלא עושים אחרים. המכתשת שונה משאר כלי שרת, כי לא רצו להחליף את זו שעשה משה, משום שהיתה מפטמת ביותר. וי"מ שהמכתשת אינה

שנה היה המותר מגיע למחצית שיעור פיטום הקטורת, [כ180 מנה], **אין זה אלא ממותר חפניו של כהן גדול**, כי כנגד המותר של השנים הפשוטות, היה חסרון בשנים מעוברות שיתרות על 368 יום, והיו מקטירים בהם מהמותר, ולכן בסוף כל מחזור של 19 שנה, לא היה מותר שנים פשוטות כלום, ורק מותר מחפניו של כהן גדול היה מצטרף בכל שנה, שהיה חופן חצי מנה, והיה נותר שני מנים ומחצה בכל שנה, נמצא אחר שבעים ושנים שנה המותר 180 מנה, וחסר 4 מנים להשלמת חצי שיעור 368, [ולא דייקו כשאמרו שבעים ושתיים]. ומה שכתוב במחזורים, שאחת לששים שנה היה המותר מגיע לחצי השיעור, יתכן שהכוונה למותר שאחר שתי שנים פשוטות, [שאחר ששים שנה היה מותר חפני כהן גדול 150 מנה, ומותר שתי השנים הפשוטות עוד 22 מנה או מעט יותר, כגון בשנה חמישית למחזור, או בשנה שלוש עשרה למחזור, כפי שיתבאר למדקדק], ונמצא המותר קרוב למחצית [368].

ומבואר בברייתא שכשהיה נותר מהקטורת בסוף השנה, [בראש חודש ניסן], לא היו יכולים להקטירו בשנה החדשה כמות שהוא, כי בא מתרומת שנה שעברה, ולכן **היו מחללים אותו, וחוזרים וקונים אותו ממעות תרומה חדשה.**

וכדי שלא יהיה חלולו בדרך בזיון, היו מפרישים מעות לשכר האומנים מפטמי הקטורת, [שהיה שכרם שנים עשר מנה לשנה], ומחללים את מותר הקטורת על המעות הללו, שהופרשו לשכר האומנים. [רש"י מפרש, שכשהפרישו את המעות, היו מזכים אותם לאומנים, ואם כן, כשחללו את המותר על המעות, עשו זאת מדעת האומנים. אולם התוס' פירשו, שלא זיכו את המעות לאומנים, ובלא דעתם היו מחללים את המותר על המעות, כי לב ב"ד מתנה על כך, שיוכלו לעשות זאת], ונותנים את מותר הקטורת המחולל לאומנים בשכרם תחת המעות, וחוזרים וקונים מהם אותו במעות התרומה החדשה.

ואף על פי שהקטורת קדושה קדושת הגוף, מחללים אותה כשנותרה, כי לב ב"ד מתנה על הדבר, שאם יהיה מותר, יהיה קדוש קדושת דמים בלבד, כפי שנתבאר לעיל לעניין תמידים שלא הוצרכו לציבור, ומכל מקום, מבואר בגמרא **בדף י"ב**, שאין להוכיח מהדין האמור לעניין מותר קטורת, שכן הדין גם לעניין תמידים שנותרו, כי יתכן שרק לעניין קטורת התנו ב"ד שיוכלו לפדותה, כי אין לה תקנה אחרת, אבל לעניין תמידים לא תקנו כן, אלא ירעו עד שייפול בהם מום ויפדו, או יקרבו הם עצמם.

דף י"א

דברים שבין קדושת דמים לקדושת הגוף

חטאות הפנימיות שלא הוצרכו לציבור

חטאות פנימיות הן: (א) פר פנימי הקרב ביום הכפורים. (ב) שעיר פנימי הקרב ביום הכפורים. (ג) שעיר חטאת, הבא על חטא עבודה זרה שחטאו צבור על פי הוראת ביי"ד, ונתן דמו בפנים.

ולדברי הכל, כשהופרשו בהמות לצורך קרבנות אלו, ואבדו, והפרישו אחרות תחתיהן והקריבום, ואחר כך נמצאו הראשונות, אין לפדות את הראשונות בתמותם. כי גם לדעת האומרים, שתמידים שלא הוצרכו לציבור נפדים תמימים, משום שלב ביי"ד מתנה על כך כמבואר לעיל, מכל מקום על קרבנות אלו, לב ביי"ד אינו מתנה כן, כי אין זה שכיח שיאבדו קרבנות אלו, ולכן לא חשו חכמים להתנות עליהם, שאם יאבדו יהיו קדושים קדושת דמים בלבד ויוכלו לפדותם.

י"מ שאין הדבר שכיח שיאבדו, כי נזהרים לשמרם ביותר, לפי שקדושתם מרובה. וי"מ כי הם עצמם לא שכיחים, שהרי פר ושעיר יום הכפורים באים רק פעם בשנה, ושעיר עבודה זרה אינו שכיח כלל, וממילא אין לחוש שיאבדו.

ולדברי הכל, אי אפשר להקריב בהמות אלו בפעם אחרת שיצטרכו לקרבנות הללו, [כגון ביום כפורים הבא, או פעם אחרת שיחטאו בעבודה זרה], כי קרבנות אלו נקנו בתרומת השנה הזו, ואין להביא בשנה הבאה קרבנות מתרומת שנה זו. [כן מפרש רש"י].

אולם התוס' כתבו, שדין זה שאין להקריב מתרומה ישנה אינו אלא מצווה, ואינו מעכב, והסיבה שאין לשומרם לשנה הבאה, הוא תקנת חכמים, שגזרו על כך, שמא יבואו בהם לידי תקלה כשישמרו אותם זמן רב.

ונחלקו חכמים מה דינם:

לדעת רבי יהודה – דין חטאות אלו, כשאר חטאות, שנאמרה בהן הלכה למשה מסיני, שאם נתכפרו בעליהם, ושוב אין בהם צורך, ימותו, [וכונסים אותם לחדר בלא מזון שימותו].

ולדעת רבי אלעזר ורבי שמעון – לא נאמרה הלכה למשה מסיני, שחטאת שנתכפרו בעליה תמות, אלא בחטאות יחיד, אבל לא בחטאות ציבור, ולכן אין צורך להמיתם, אלא ירעו עד שייפול בהם מום, ויפדו, אבל הם עצמם לא יקרבו עולות מגזרת חכמים, כפי יתבאר בדף י"ב, [בעניין חטאות ציבור שלא הוצרכו לציבור].

כלי שרת, אבל כשהיו נותנים בה את הקטורת, היו מקדשים אותה בדיבור. ומכל מקום, לכל הפירושים, כשניתנה הקטורת במכתשת] **קדשה קדושת הגוף**, [ונפסלת בטבול יום ובמחוסר כפורים], **אבל אינה נפסלת בלינה**, הואיל וצורתה כל השנה.

רש"י מפרש, צורתה מלשון צורה, כלומר שאינה משנה את מראיתה במשך כל השנה, ואינה מתקלקלת בכך שאינה קרבה מיד ביום שנעשית, ולכן אין לה להיפסל.

ותוס' מפרשים, צורתה מלשון יצירה, כלומר, הואיל ומתחילת יצירתה נעשית לכך, שתהא לכל השנה, אינה נפסלת בכך שאינה קרבה בו ביום.

ועוד פירשו התוס', שבאמת אינה קדושה כולה משעת נתינתה במכתשת, כי כלי שרת אינם מקדשים שלא מדעת, ושלא בזמן הראוי להקרבה, ומאחר שאין להקטיר אלא פרס (=חצי מנה) שחרית ופרס בין הערבים, משעת הנתינה למכתשת לא קדש קדושת הגוף אלא שיעור זה שיקטירו בו ביום.

ניתנה בכלי שרת שבו יקטירוה – קדשה אף להיפסל בלינה.

לפירוש רש"י מדין תורה אינה נפסלת בלינה, כי אינה משנה את מראיתה, אבל **חכמים גזרו שתפסל**, כדי שלא יבואו להכשיר בשאר דברים בלינה.

ותוס' פירשו, שמדין תורה היא נפסלת בלינה, כי לנתינתה בכלי זה קדשוה, שתקטר באותו יום, ולא עד סוף השנה, וגם מאחר שהיום הזמן להקטיר את מה שנתנו בכלי זה, כלי שרת מקדשים אותו.

< לפי האמור כאן אין דבר נפסל בטבול יום, עד שיהיה קדוש קדושת הגוף. וכתבו התוס', שכל זה מדין התורה, אבל יש האומרים, שחכמים גזרו אף על חולין שנשמרו בטהרה כקדשים, שיפסלו בטבול יום. ואם כן, מאחר שהדברים הללו נעשים בטהרה לצורך קדשים, מדברי חכמים הם נפסלים בטבול יום, אף קודם שינתנו לכלי שרת.

הקדיש זכר לדמיו

המקדיש איל לדמיו, [כלומר שלא יקרב הוא עצמו, אלא ימכרוהו, והדמים שיקבלו תמורתו יהיו לקודש].

אם כוונתו, שיביאו בדמי האיל קרבן, שראוי להביא אותו עצמו, כגון קרבן עולה, הוא עצמו **קדוש קדושת הגוף**, וקרוב עולה, ואינו נמכר.

אבל אם כוונתו, שיביאו בדמיו קרבן, שאי אפשר להביא אותו עצמו, כגון נסכים, או שכוונתו שלא יהיה לקרבן כלל, אלא **שיהיו דמיו לבדק הבית**, אינו **קדוש** אלא **קדושת דמים**, וימכרו אותו, ודמיו קדושים כמו שרצה.

אבל דבר שאסור בהנאה, לדעת רבי שמעון, אינו מקבל טומאת אוכלים.

ומכל מקום, פרה אדומה שנשחטה כדינה על גבי מערכתה, אף על פי שאסורה בהנאה, מטמאה טומאת אוכלים. כי לדעת רבי שמעון, פרה אדומה נפדית אפילו על גבי מערכתה [כמבואר לעיל]. ולדעתו, כל דבר הראוי להיפדות, נידון כמי שכבר נפדה. ואם כן, כשנגע בה שרץ אחר שנשחטה, מאחר שראויה להיפדות, היא נידונית כבשר חולין שקיבל טומאה, ומטמאה אוכלים אחרים.

דף י"ב

חטאות ציבור שלא הוצרכו לציבור

בדף י"ב נתבאר, שנחלקו חכמים ורבי שמעון לענין תמידים שלא נצרכו לציבור.

לדעת חכמים – לב ב"ד מתנה עליהם מתחילה, שאם לא יוצרכו, לא יהיו קדושים אלא קדושת דמים, ולכן יפדו בתמותם, ויחזרו ויקדשו לצורך שנה חדשה. וכן דין חטאות ושאר קרבנות שלא נצרכו, שאין בהם אלא קדושת הגוף, ויפדו בתמותם, ויכולים לחזור לקנותם לצורך הקרבנות.

ולדעת רבי שמעון – לב ב"ד אינו מתנה כן, ותמידים שלא נצרכו לציבור לא יפדו, אלא יקרבו עולות לקיץ המזבח. אבל חטאות שלא הוצרכו לציבור, אין מקריבים אותם עצמם לעולות, אף על פי שמשעה שלא הוצרכו לציבור, [שאבדו וקרבו אחר תחתם], עומדים הם לשם עולות קיץ המזבח, מכל מקום גזרו חכמים שלא יקריבו אותם עצמם לשם עולה, שמא יטעו להקריבם לשם עולה אף בזמן שעומדים לשם חטאת, [קודם שנתכפרו באחרים], ולכן תקנו, שלא יקריבו אותם עצמם לעולה, אלא ירעו עד שייפול בהם מום, ויפדו במום, ואז יקחו בדמיהם עולות לקיץ המזבח.

אשם שלא הוצרך להיקרב

כבר נזכר לעיל [בדף י"א], שהלכה למשה מסיני היא, שחטאת [יחיד] שלא הוצרכה להיקרב, כגון שמתה בעליה, או שנתכפרו בקרבן אחר, תמות.

ונחלקו חכמים, מה דין אשם שמתו בעליו או נתכפרו בקרבן אחר:

פדיון פרה אדומה

פרה אדומה, אף על פי שאינה דבר שכית, [שכל ימות בית ראשון ושני לא היו אלא שבע. ותוסי' פירשו, שלא שכית שימצאו אחרת יפה ממנה, שירצו לפדות את הראשונה]. מכל מקום, מאחר שדמיה יקרים, חשו חכמים להתנות עליה, שאם תהא איזו סיבה לפדותה, לא תהא קדושה קדושת הגוף, אלא קדושת דמים, ותפדה אפילו באופן שאין פודים דברים שיש בהם קדושת הגוף. ולכן:

א. אם מתה קודם שנעשית מצוותה – תיפדה [אף על פי ששאר קדושת הגוף אין פודים אחר מיתה]. ולא שיפדוה להאכילה לכלבים, כי אין פודים קדשים להאכיל לכלבים, [וכתבו התוסי', שמדברי חכמים, אפילו קדשי בדק הבית אין פודים לכך^א]. ומה שפודים אותה, הוא כדי שיוכלו להנות בעורה.

ב. אם נשחטה חוץ למקומה – תיפדה להנות בעורה כנ"ל, [אף על פי ששאר קדושת הגוף אין פודים אחר שנשחטו].

ג. אם מצא אחרת נאה ממנה – תיפדה [אף על פי ששאר קדושת הגוף אין פודים בלא מום].

ומכל מקום אף שכן הוא הדין לענין פרה אדומה, אין להוכיח מכאן, שגם שאר דברים, כגון תמידים שלא הוצרכו לציבור, נפדים תמידים בלא מום, [כדעת חכמים המבוארת בדף י"ב], כי יתכן שרק על פרה לב ב"ד להתנות כן, משום שדמיה יקרים.

- **לדעת חכמים**, כל זה הוא עד שנעשית הפרה בהכשר. אבל אחר שנשחטה על גבי מערכתה כדון, גנאי הוא להוציאה לחולין.

- **ולדעת רבי שמעון**, אפילו אחרי שנשחטה הפרה כדינה, אם ראו צורך, כגון שמצאו אחרת נאה ממנה, פודים אותה.

ממסקנת הסוגיה משמע, שפרה יש בה קדושת הגוף. אולם התוסי' כתבו, שבאמת אין בה אלא קדושת דמים, ואף על פי כן אינה יוצאת לחולין, אלא משום שלב ב"ד מתנה על כך.

טומאת אוכלים באיסורי הנאה ובפרה

[לדעת רבי שמעון]

בענין טומאת אוכלים נאמר, "מִכֹּל הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל", ללמד, שאין קרוי אוכל לקבל טומאה, אלא דבר הראוי להאכילו בהיתר,

^א אבל קדשי מזבח אין פודים אף לצורך הנאת העור, ולכן בכור שנטרף, קוברים אותו עם עורו, ולא פודים. וכל זה כשיטת התוסי', שפרה אינה קדושת הגוף אלא קדושת דמים, כפי שכתוב בסוף הדברים למעלה.

א. מי שהפריש מעות, לקנות בהם עולתו או חטאתו, ולאחר שקנה את קרבנו, נשאר מקצת המעות, יביא במעות הנותרות עולת בהמה בלבד, ולא עולת העוף, שכך דרש יהוידע כהן גדול במסכת שקלים מהכתוב, "אֶשֶׁם הוּא" [משמע כדינו שהוא לכהנים] אֶשֶׁם אֶשֶׁם לַה' [משמע שניתן לגבוה], מלמד שמעות הנותרות מקרבן הבא משום חטא ומשום אשמה, ילקח בהם עולות בהמה, הבשר לה', והעורות לכהנים, ונמצאו שני כתובים קיימים.

ב. מי שהפריש בהמה לאשמו, ומת או נתכפר באחרת, הבהמה רועה עד שייפול בה מום, ויקנו בדמיה עולות בהמה לקיץ המזבח, אבל לא יביאו עולת העוף, כי אין עולת העוף משל צבור, שנאמר, "וְאִם מִן הָעוֹף עֵלָה קֶרְבָּנוּ לַה' וְהִקְרִיב מִן הַתְּרִים אוֹ מִן בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קֶרְבָּנוּ", ומכאן דרשו בתורת כהנים, שרק היחיד מביא עולת העוף, אבל ציבור אינם מביאים עולת העוף. [ולגרסת התוס' לפנינו, דין זה למד מתוך שנאמר בעולת העוף "נפש", ללמד, שאינה באה אלא ליחיד. אולם דברי התוס' תמוהים, כי לא נאמר בעולת העוף "נפש". ויש מגיחים ומבארים שכוונת התוס' לומר, שאף שאין עולת העוף בציבור כולו, שותפים מביאים עולת העוף, שלא נאמר בעולת העוף "נפש", ורק מנחה שנאמר בה "נפש", אין מביא אלא יחיד ממש].

ג. ואם בא עוף לפנינו, מקריבים אותו עולה לקיץ המזבח.

כפרת שער הפנימי

שער הפנימי של יום הכפורים תולה על חטא טומאת מקדש וקדשיו בשגגה, כפי שנתבאר בדף ז'.

ובנוסף לכך הוא מכפר כפרה גמורה על זדון טומאת מקדש וקדשיו, שנאמר בו, "וְכִפֵּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם", כלומר מכפר גם על פשעים וגם על חטאות.

ופשעים אלו זדונות ומרדדים, כמו שנאמר, "מִלֶּךְ מוֹאָב פֶּשַׁע בְּיַי", ותרגומו "מִלֶּכָּא דְמוֹאָב מְרִיד בְּיַי". וכן נאמר, "אִז תִּפְשַׁע לְבָנָה", ותרגומו "בְּכֵן מְרִדוֹ יִתְבִּי לְבָנָה". וחטאים אלו השגגות, שנאמר, "נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא בְשִׁגְגָה". נמצא ששער הפנימי בא על שני הדברים הללו.

כפרת העוונות

א. חטא בטומאת מקדש וקדשיו בכל האופנים.

מתכפר בקרבנות הבאים, כל אחד לפי עניינו, כפי שנתבאר בפרק זה, ואלו הן: (א) קרבן עולה ויורד. (ב) שער פנימי של יום כפורים. (ג) שער חיצון של יום כפורים. (ד) שעירי הרגלים. (ה) שעירי ראשי חדשים. (ו) פר פנימי של יום

לדעת רבי אליעזר – בכל דבר דין אשם כדין חטאת, ולכן האשם הזו תמות.

ולדעת חכמים ורבי יהושע – באשם נאמרה הלכה למשה מסיני, שלא תמות, אלא תרעה עד שייפול בה מום, ותיפדה, ויביאו בדמיה קרבן עולה. [לדברי חכמים יביאו עולת ציבור לקיץ המזבח, שאין בה סמיכה, ונסכיה באים משל הציבור. ולדברי רבי יהושע, יביא עולת יחיד, שיש בה סמיכה, ונסכיה באים משלן].

בגמרא מבואר, שמעיקר הדין, בשעה שנתכפרו הבעלים באחר או מתו, ראוי הקרבן עצמו להיקרב עולה. ותקנת חכמים היא שלא יקרב בעצמו, אלא ירעה ויביאו עולה בדמיו, כי אם היו מקריבים אותו עצמו לעולה, היו עלולים לבוא לידי טעות, ולהקריבו עולה, אף בזמן שעמד לשם אשם.

ומתוך כך אמר רבינו תם, שההלכה למשה מסיני שנאמרה באשם, אינה שירעה, אלא שתקרב עולה, ומה שאמרו בכל מקום, שההלכה היא, שכל שבחטאת מתה באשם תרעה, היינו משום שחכמים תקנו שתרעה ולא תקרב בעצמה עולה.

בנות שוח

בסוגיתנו משמע שבנות שוח הן תאנים טובות, [שמביאים אותם לקינוח סעודה]. וכן משמע בבראשית רבה, שעץ הדעת שנאמר בו "כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל", הוא בנות שוח, ונקראות כן, על שם שגרמו שוחה לאדם, [וכן נקראות בנות שבע, על שגרמו שבעת ימי אבלות לאדם].

ומה שאמרו במסכת עבודה זרה, שמתחילה לא היתה נוהגת שביעית בבנות שוח. אין הכוונה שלא היתה נוהגת בהם כלל, מחמת שהן גרועות, כי ודאי טובות הן, והיו נוהגים בהם שביעית מעולם. אלא מאחר שזמן גדילתם שלוש שנים, והפרי שחנטנו בשמיטה, נלקט בשנה שניה לשמיטה, מתחילה היו אומרים, שדינו תלוי בשנת הלקיטה, ופרי שחנט בשמיטה, לא היו נוהגים בו שביעית, כי נלקט בשנה שניה לשמיטה. ולבסוף אמרו שדינו תלוי בשנת החנטה, ופרי שחנט בשביעית דינו כפירות שביעית. א"נ הפרי שדברו בו במסכת עבודה זרה, מתחילה לא היו נוהגים בו שביעית כלל משום גריעותו, אבל אין זה 'בנות שוח', אלא פרי אחר ששמו 'מוכססין בנות שוח', שהוא פרי גרוע.

ומה שמצינו בנות שוח בין הקלין שבדמאי, [שהם הפירות שאין נוהג בהן דין דמאי, כי ודאי הפרישו מהן עמי הארץ תרומות ומעשרות, ולא חששו להפסידם, כי גרועים הם], הטעם שנמנו בנות שוח ביניהם, אינו משום שהן גרועות, אלא משום שהוא פרי הגדל ביערות, ומצוי לכל מן ההפקר, ולפי שמצוי הוא לעמי הארץ, לא נחשדו שלא לעשר את הגדל בשלהם.

עולת העוף לקיץ המזבח

הכפורים.

ב. שגג בלא תעשה [שיש בו כרת במזיד].

מתכפר בקרבן חטאת.

ג. שגג בדברים שיש בהם אשם קבוע.

מתכפר באשם.

ד. חטא בשאר דברים שיש בהם קרבן קבוע. [כגון בא על שפחה חרופה. ונזיר שנטמא. ונשבע לשקר שבועת הפיקדון ושבועת העדות^א].

מתכפר בקרבן האמור בהם.

ה. שגג בדבר שהוא ספק לא תעשה שיש בו כרת [כגון ספק אכל חלב ספק אכל שומן].

מביא אשם תלוי, ותולה לו עד שיתברר הספק, ואז, אם יתברר שחטא, יביא חטאת, ואם לאו, פטור.

ובזה, אם עבר יום הכפורים, ונשתלח השעיר לעזאזל, קודם שהביא אשם תלוי, בין אם נודע לו, שספק חטא, קודם יום כפורים, ובין אם לא נודע לו, אלא אחר יום הכפורים, **שוב אינו צריך להביא אשם תלוי**, כי שעיר המשתלח עולה לו תחתיו.

ו. עבר בעשה.

מתכפר בתשובה.

אבל בשאר עברות אין מתכפר לגמרי בתשובה לבדה, אלא שמקילים לו את דינו. אך כשימות אחר שעשה עליהם תשובה, המיתה עצמה ממרקת את עוונותיו, ושוב לא ידונו אותו עליהם אחר מותו.

דף י"ג

ז. עבר שאר עברות קלות וחמורות [אפילו כריתות ומיתות ביי"ד].

לדעת רבי:

יום כפורים [ושעיר המשתלח] **מכפרים על כך, אפילו לא עשה תשובה.** [ולכאורה גם מיתה מכפרת על כך אפילו לא עשה תשובה],

חוץ משלוש עברות, שאין יום הכפורים מכפר, אלא אם כן עשה תשובה, ואלו הן. (א) פורק עול, כלומר כופר בעיקר. (ב) מגלה פנים בתורה, כלומר שמדבר כלפי הכתוב בעזות ובחוצפה, כמנשה שהיה אומר, וכי לא היה לו למשה מה לכתוב, אלא שתמנע היתה פילגש לאליפז, מה צורך בזה. (ג) מפר ברית בשר [=מילה].

^א יש להעיר ששבועת העדות יש בה קרבן עולה ויורד.

ולדברי רבא, מודה רבי, שהכרת האמור ביום הכפורים, [על אכילה ועל עשיית מלאכה], **אינו מתכפר בלא תשובה,** שהרי אם מתכפר הוא בלא תשובה, אין מי שיתחייב כרת על כך, כי מיד כשיחטא בו ביום מתכפר לו.

ודבריו נדחו, כי יתכן שיתחייב אדם בכרת, ולא יתכפר לו בו ביום, כגון כשאכל ביום כיפור, ובתוך אכילתו מת, או אכל סמוך לשקיעה, שבשני האופנים הללו, אין שהות ביום לכפר לו, כי מיד לחטאו מת, או יצא היום, ואם כן ניתן להעמיד את הכרת האמור ביום כפורים באופנים אלו.

ולדעת חכמים:

אם עשה תשובה, יום הכפורים [ושעיר המשתלח], **מכפר על העברות הללו.**

ואם לא עשה תשובה, אין מתכפר לו על ידי יום כפורים לבדו, ורק **המיתה ממרקת את עוונותיו**, [כתבו התוס', שהכוונה ליסורים והדינים שדנים אותו אחר המיתה].

חוץ משלוש עברות, שאם לא עשה תשובה, אפילו עבר יום כפורים ומת, המיתה אינה ממרקת את עוונותיו, ואלו הן: (א) פורק עול. (ב) מגלה פנים בתורה. (ג) מפר ברית בשר.

קריאת מקרא קודש ליום הכפורים

לפירוש רש"י – לקבלו בברכותיו, לומר, מקדש ישראל ויום הכפורים.

ולפירוש רבינו תם – לשבות בו ממלאכה בשביל קדושת היום, ולא מחמת שמתעצל מלעשות בו מלאכה.

כפרת יום כפורים ושעיר המשתלח

י"מ שיום כפורים בפני עצמו אינו מכפר כלום, ורק השעיר המשתלח מכפר. ומכל מקום, השעיר מכפר גם על עברות שנעשו בו ביום אחר שנשתלח, כי נאמר, **"כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם"**, ללמד שהשעיר מכפר כל היום.

וי"מ שהשעיר אינו מכפר אלא על עברות שנעשו קודם שילוחו, ויום הכפורים בפני עצמו בלא השעיר גם כן מכפר מקצת, ולכן עבירות שנעשו אחר שילוחו, יש להם כפרה במקצת על ידי עצם היום.

וי"מ שהשעיר בפני עצמו מכפר כפרה גמורה, וגם היום בפני עצמו מכפר כפרה גמורה, אלא שהשעיר מכפר מיד בשעת שילוחו, והיום מכפר בסופו.

שעיר המשתלח מכפר על ישראל שאר עברות, מכפר וידוי שני של הפר הפנימי על הכהנים שאר עברות. [ומה שהושוו כהנים וישראלים בכתוב הנ"ל, לא הושוו לקרבן אחד, אלא שכולם בני כפרה, כל אחד בקרבנו שלו].

ביאור הכתוב בעניין כפרת פר ושעיר של יום הכפורים

רש"י מפרש, שהכתוב רומז לדברים, שהקרבן מכפר עליהם, "וְכַפֵּר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ" [זו כפרה על טומאה שארעה בקדש הקדשים]. **"וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד"** [זו כפרה טומאה שארעה בהיכל]. **"וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ"** [זו כפרה על טומאה שנטמא כשהקטיר על מזבח הזהב]. **"וְכַפֵּר"** [זו כפרה על טומאה שארעה בעזרה].

ותוס' מפרשים, שהכתוב מבאר את סדר עבודת היום, [וְכַפֵּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִמָּשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת יָדוֹ לַכֹּהֵן תַּחַת אֲבִיו וְלִבָּשׁ אֶת בְּגָדֵי הַבָּד בְּיָמֵי הַקֹּדֶשׁ]. **"וְכַפֵּר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ"** [זו הזאת הדם בקדש הקדשים בין בדי הארון]. **"וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד"** [זו הזאת דם כנגד הפרוכת בהיכל]. **"וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ"** [זו הזאת דם על מזבח הזהב]. **"וְכַפֵּר"** [זו שפיכת הדם על יסוד מערבי של מזבח החיצון שבעזרה]. ואף שכל ההזאות הללו כבר מפורשות בפרשה על סדר עבודת היום, נשנו בסוף הפרשה, ללמד, שכל כהן משיח ומרובה בגדים עושה את העבודה הזאת, ולא רק אהרן המוזכר בכתובים בכל סדר העבודה.

[לימוד נוסף] מנין שהכהנים מתכפרים

בפרו של אהרן ולא בשעיר העם

נאמר בשעיר, "וְשָׁחַט אֶת שְׁעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לָעָם", ומכאן, שאינו מכפר אלא על העם, ולא על הכהנים.

ואף על פי שגם בפר כהן גדול נאמר, **"אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ"**, אין ללמוד מזה, שאינו מכפר אלא עליו, ולא על שאר הכהנים, שכן כבר למדנו שאין הפר מכפר רק על הכהן הגדול, שהרי נאמר, **"וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ"**, ואם כן אין ללמוד מהכתוב **"אֲשֶׁר לוֹ"**, שהפר מכפר רק עליו.

ואף שלא נזכר בכתוב נוסף לכהן הגדול אלא שהפר מכפר על ביתו, כל הכהנים בכלל זה, שנאמר **"בֵּית אֶהְרֹן בָּרְכוּ אֶת ה'"**, כלומר כל הכהנים קרויים ביתו.

- לדברי רבי ירמיה ורבא, הדברים הנ"ל הם כדעת רבי

^א מילים אלו "הדברים הנ"ל" אינן מדויקות כי רוב הדברים הנ"ל כדברי הכל ורק בפרט אחד נחלקו אם הולכים כדעת רבי שמעון או כדעת רבי יהודה והוא האם כשלא נמצא כפרה אין להם כפרה בשעיר או לא כמבואר היטב בדברי רש"י.

חילוק כפרה בין ישראל לכהנים

כבר נתבאר, שביום הכפורים מקריבים שני שעירים לכפר על ישראל. חטאי טומאת מקדש וקדשיו, אחד שעיר פנימי, ואחד שעיר חיצוני. ומשלחים שעיר אחד לעזאזל, לכפר על ישראל שאר עברות.

בעבודת שעיר פנימי וחיצון, הכהן אינו מתוודה. אבל בשילוח השעיר למדבר, הכהן מתוודה, שנאמר, **"וְסַמַּךְ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחִי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וְשָׁלַח בְּיַד אִישׁ עֵתִי הַמִּדְבָּרָה"**.

ובנוסף לכך, הכהן מקריב פר פנימי, לכפר על הכהנים חטאי טומאת מקדש וקדשיו, והכהן מתוודה עליו שני וידויים, שנאמר, **"וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ ... וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ"**.

לדעת רבי יהודה, אין חילוק כפרה בין ישראל לכהנים, אלא לעניין טומאת מקדש וקדשיו. שישראל מתכפרים בשעיר הפנימי והחיצון, והכהנים מתכפרים בפר הפנימי. ויש בפר הפנימי שני דברים לכפר, כנגד כפרת שני השעירים, (א) וידוי האמור עליו, (ב) הזאת דמו.

אבל לעניין כפרת שאר עברות, כולם שווים להתכפר בשעיר המשתלח, שנאמר בעבודת פר ושעיר של יום הכפורים, **"וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקֹּהֶל [=ישראל] וְכַפֵּר [הושוו כאן הכהנים וישראלים לכפרה אחת]"**, ומכאן, שבכפרת השעיר המשתלח כולם מתכפרים בשווה. אבל אין לומר שהושוו גם בכפרת השעיר הפנימי, כי נאמר בו, **"שְׁעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לָעָם"**, ולא לכהנים.

ומה שהוקשו שני השעירים זה לזה, אין זה ללמד, שהשעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים, כדברי רבי שמעון (להלן), אלא ללמד, שיהיו שווים במראה בקומה ובדמים.

ולדעת רבי שמעון, כשם שיש חילוק כפרה בין ישראל לכהנים לעניין טומאת מקדש וקדשיו, כך יש ביניהם חילוק כפרה לעניין שאר עברות, שנאמר, **"וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים"**, להקיש שעיר משתלח לשעיר פנימי, וללמד, שכשם שהשעיר הפנימי מכפר על ישראל בלבד, כך השעיר המשתלח מכפר על ישראל בלבד, אבל הכהנים מתכפרים בקרבן אחר. **(א) כנגד דם שעיר הפנימי המכפר על ישראל טומאת מקדש וקדשיו,** [לתלות על שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף ולכפר על הזדון], **מכפר דם הפר על הכהנים.** **(ב) כנגד דם שעיר החיצון, המכפר על ישראל טומאת מקדש וקדשיו,** [כשאין ידיעה בתחילה ויש ידיעה בסוף], **מכפר וידוי אחד של פר הפנימי על הכהנים.** **(ג) כנגד מה שוידוי**

פרק שני ידיעות הטומאה

ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע

לדעת תנא קמא של משנתנו, בכל האופנים הבאים, יש להביא קרבן עולה ויורד על טומאת מקדש וקדשיו:

א. טמא שאכל קדשים, על ידי ששכח שהוא טמא.

ב. טמא שאכל קדשים, על ידי ששכח שהם קדשים.

ג. טמא שאכל קדשים, על ידי ששכח שהוא טמא, ושהם קדשים.

ד. טמא שנכנס למקדש, על ידי ששכח שהוא טמא.

ה. טמא שנכנס למקדש, על ידי ששכח שכאן המקדש.

ו. טמא שנכנס למקדש, על ידי ששכח שהוא טמא, ושכאן המקדש.

- רש"י מפרש את המשנה, כדברי האומרים, שאין חיוב קרבן עולה ויורד אלא כשהיתה ידיעה גמורה תחילה וסוף, כלומר שתחילה ידע שנטמא, ושאלו הם קדשים, או שזה מקום המקדש, ובשעת שחטא שכת, ואחר כך נזכר.

- אולם לא מצאנו מי שסובר כן, אלא רבי עקיבא, והוא אינו מחייב קרבן עולה ויורד אלא על העלם טומאה [אופנים א' ד'], ולא על העלם קודש או מקדש [אופנים ב' ה']^א. והמחייבים בכל האופנים, הם רבי ישמעאל ורבי, והם מחייבים גם בלא ידיעה גמורה מתחילה. שכן רבי ישמעאל מחייב אף בלא שום ידיעה בתחילה. ורבי מחייב כשהיתה בתחילה ידיעת בית רבו, כלומר שלמד בבית רבו ששרץ מטמא, וכשנגע בשרץ ידע שנגע בו, אלא שלא נתן אל לבו שנטמא בכך. ובגמרא העמידו את משנתנו כרבי. ולכן פירשו התוס', שחיוב קרבן עולה ויורד האמור במשנה, בששת האופנים הנ"ל, הוא גם כשתחילה היתה רק ידיעת בית רבו, ולבסוף נודע לו ידיעה גמורה, שנטמא, ואכל קדשים, או נכנס למקדש.

ומכל מקום, לכל הפירושים, אם נמנה את הידיעות האמורות בעניין טומאת מקדש וקדשיו, נקבל שמונה ידיעות, ארבע תחילה, וארבע בסוף.

כשטמא אכל קדשים, אינו חייב, אלא אם כן ידע תחילה. (א) שהוא טמא. (ב) שאלו קדשים. וכן ידע לבסוף. (ג) שהיה טמא. (ד) שאכל קדשים.

שמעון, האומר, שכל כפרת הכהנים היא בפר הכהן הגדול.

- ולדברי אביי, הדברים הנ"ל הם אף כדעת רבי יהודה, ונאמר לעניין כפרת טומאת מקדש וקדשיו, שבהם כפרת הכהנים היא בפר הכהן הגדול.

דף י"ד

מי מביא את קרבנות יום כפורים

- שני השעירים [הפנימי והמשתלח] נקנים בכספי הציבור, שנאמר "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת".

- פר כהן גדול (א) אינו נקנה מכספי ציבור שאינם מתכפרים בו. (ב) ואף לא מכספי הכהנים המתכפרים בו. אלא משל הכהן הגדול עצמו. (ג) ודבר זה אינו רק מצווה לכתחילה, אלא מעכב את כשרותו של הפר. ושלושת הדינים הללו למדים, מתוך כך שנאמר בפרשה שלוש פעמים, "פר החטאת אשר לו".

שני וידויים בפר

הכהן מתוודה על הפר שני וידויים, שנאמר, "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ... והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר החטאת אשר לו".

לדעת רבי שמעון – יש צורך בשני וידויים אלו, כי כל וידוי מועיל לכהנים לכפרה אחרת, אחד [על ידיעה בסוף ולא בתחילה], כנגד מה ששעיר החיצון מכפר לישראל, ואחד [על שאר עברות], כנגד מה שוידוי שעיר המשתלח מכפר לישראל, [כפי שנתבאר בדף י"ג].

ולדעת רבי יהודה – כדי לכפר בפר על הכהנים חטא טומאת מקדש וקדשיו, כנגד כפרת ישראל בשעיר הפנימי והחיצון, די היה בוידוי אחד, כי גם כך היה בפר שני דברים, [א] וידוי (ב) הזאת דס], כנגד שני השעירים, [ועל שאר עברות הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח יחד עם כל ישראל]. והטעם שיש בפר שני וידויים, הוא כדי שקודם כל יתודה רק על עצמו [ובני ביתו], ואחר שיהיה זכאי, יבוא להתוודות גם על אחיו הכהנים, שכך היא מידת הדין, מוטב יבוא זכאי וכפר על החייב, ואל יבוא חייב וכפר על החייב, ומכל מקום שני הוידויים כפרה אחת היא ולא שתי כפרות.

וכתבו התוס', שאף לדעת רבי שמעון, שכל וידוי הוא כפרה אחרת, מכל מקום בוידוי הראשון אינו מזכיר בפירוש את אחיו הכהנים, אלא רק בוידוי השני, שנראה כזכאי על ידי הוידוי הראשון.

סליק פרק שבועות שתיים

^א ולעניין אופנים ג' ו', יתבאר בעזה"י בדף י"ט, האם רבי עקיבא מחייב עליהם קרבן עולה ויורד או לא.